

SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÄ SUOJELEE LASTA

Lastensuojelutietoisuuden kehittämishanke Korson seurakunnassa

Ida-Maija Laapio & Suvi Sinervä
Opinnäytetyö, kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suun-
tautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuoriso-
työnohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Laapio, Ida-Maija & Sinervä, Suvi. Seurakunnan työntekijä suojelee lasta – lastensuojelutietoisuuden kehittämishanke Korson seurakunnassa. Järvenpää, kevät 2012, 65 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Korson seurakunnan työntekijöiden lastensuojelutietoutta. Kehityshanke toteutettiin Korson seurakunnan työntekijöiden kanssa työstämällä yhteistyössä lastensuojeluinfomateriaali. Tavoitteena oli myös selvittää voiko materiaalin avulla yhtenäistää seurakunnan työntekijöiden linjaa lastensuojelullisissa asioissa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin laadullisen tutkimuksen keinoilla. Aineiston keruun menetelminä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua, pienimuotoista kyselyä, havainnointipäiväkirjaa ja kirjallista palautetta. Aineisto kerättiin kevästä syksyyn vuonna 2011. Aineistoa keräsi eri menetelmiä käyttäen kaksi tutkijaa.

Aineisto osoitti työntekijöiden tietopohjien olevan eritasoisia. Kaikki työntekijät olivat halukkaita yhtenäistämään linjaa lastensuojelusta. Tutkimuksesta saatiin monenlaista palautetta ja työntekijät huomioivat eri osa-alueita materiaalista.

Tutkimuksesta selvisi, että seurakunnassa oli selkeä tarve kyseiselle materiaalille ja sillä pystyttiin parantamaan lastensuojelutietoutta. Materiaalin avulla pystyttiin yhtenäistämään seurakunnan työntekijöiden eritasoisia tietopohjia ja suurin osa heistä oppi jotain uutta lastensuojelusta.

Opinnäytetyön valmistuttua infomateriaalin kehitystä jatketaan saatujen palautteiden pohjalta. Materiaali tulee Korson seurakunnan käyttöön kevään 2012 aikana. Materiaali hyväksytetään seurakuntaneuvostolla.

Avainsanat: lastensuojelu, ilmoitusvelvollisuus, seurakunnan työntekijä, lastensuojelutietoisuus, kehityshanke, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Laapio, Ida-Maija and Sinervä, Suvi. A Parish Worker Protects the Child –A Development Project to Improve Knowledge of Child Protection in the Parish of Korso. 65 p., 4 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to improve the child protection knowledge of the employees of the Korso parish. The improvement project was partly executed as an information folder about child protection which was made in co-operation with the workers. In addition, the purpose of the study was to examine if the employees' way of working in child welfare can be unified by way of an information folder.

Data for this study were collected with methods of a qualitative approach. Theme interviews, a questionnaire, an observation journal and literary feedback were used as research methods in the study. The research material was collected from spring to fall in the year of 2011. The material was compiled by two researchers with different methods.

The research material showed that the parish employees' basic knowledge about child welfare were at different levels. All workers were willing to unify their working methods in child protection situations. Different kind of feedback was given during the research and the employees emphasized different parts of the information folder.

The study indicates that there is an explicit need for an information folder and it enables improvement in child welfare knowledge. The information folder furthermore enables unification in the different levels of basic knowledge and the majority of the workers learned something new about child welfare.

After completing this study the development with the folder will continue and it will be improved based on the feedback. The child protection information folder will be put to use in the work community during the spring of 2012 and it will get an approval from the parish council.

Keywords: child welfare, duty to notify, parish employee, child protection knowledge, development project, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
2.1 Kehittämishanke ja sen tavoitteet	7
2.2 Aiemmat tutkimukset aiheesta	9
3 LASTENSUOJELU JA SEN LAINSÄÄDÄNTÖ	11
3.1 Lastensuojelulaki	13
3.2 Ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitys	14
3.3 Ilmoitusvelvollisuus	17
3.4 Ilmoitusvelvollisuus seurakunnan työssä	19
3.5 Seurakunta lastensuojelutyössä	21
4 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	24
4.1 Tutkimusympäristö	25
4.2 Prosessinkuvaus	27
4.3 Lastensuojeluinfomateriaali	29
4.4 Tutkimusaineisto ja palautteenkeruumenetelmät	30
4.4.1 Lastensuojelukokemusten ja -tietoisuuden alkukartoitus	31
4.4.2 Havainnointipäiväkirja	34
4.4.3 Materiaalipalautteet	37
4.4.4 Haastattelut	38
4.4.5 Palautekokous	40
4.5 Tulosten analysointi	41
5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6 POHDINTA	47
LÄHTEET	50
LIITTEET	54
Liite 1: Seurakunta suojelee lasta –lastensuojeluinfomateriaalin koeversio	
Liite 2: Saatekirje seurakunnan työntekijöille infomateriaaliin tutustumiseen	
Liite 3: Ryhmähaastattelujen haastatteluteemat	
Liite 4: Palautepäivän keskustelupohja työntekijöille	

1 JOHDANTO

Lastensuojelu on jatkuvasti ajankohtaista ja sitä kehitetään toimivammaksi vuodesta toiseen. Viimeisin lastensuojelulaki on tullut voimaan vuonna 2007. Myös seurakunta on valveutunut velvollisuuksistaan näissä asioissa. Korson seurakunnan työntekijät olivat todenneet tarpeen lastensuojelutilanteissa toimimisen linjaa yhtenäistävälle materiaalille. Opinnäytetyössä kehitettyä infomateriaalia ennen seurakunnassa ei ole ollut käytössä vastaavaa tietopakettia, joka olisi juuri seurakunnan työntekijöille suunnattu. Vastaavanlainen materiaali on olemassa kunnan työntekijöille, mutta se ei täysin sovellu seurakunnan puolelle, sillä siinä ei huomioida esimerkiksi rippisalaisuutta. Materiaalia työstettäessä on otettu huomioon juuri kyseisen alueen erityispiirteet ja se on suunnattu erityisesti seurakunnan työntekijöille.

Opinnäytetyössä käytetään termiä lastensuojelutietoisuus. Tällä tarkoitetaan työntekijöiden ajan tasalla olevaa tietopohjaa asiasta ja valmiutta toimia lastensuojelua vaativissa tilanteissa. Termillä kuvataan myös työntekijöiden aikaisempaa tietoutta ja kokemuksia lastensuojelusta ennen opinnäytetyötä. Termiä lastensuojelutietoisuus pidettiin osuvimpana kuvaamaan sitä, mitä opinnäytetyössä lähdettiin työstämään ja kehittämään seurakunnan työntekijöiden parissa.

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämishankkeena yhteistyössä Korson seurakunnan työntekijöiden kanssa. Keväällä 2011 tehdyn alkukartoituksen pohjalta koottiin ensimmäinen versio infomateriaalista kesän rippileireille. Kehittämishankkeena tehty infomateriaali on tarkoitettu työvälineeksi ja tueksi hankalissa tilanteissa. Materiaali on kuusisivuinen informatiivinen teksti, johon kerättiin tarvittava tieto lastensuojelusta ja ilmoituksenteosta tiiviissä muodossa. Tästä materiaalista kerättiin työntekijöiltä usealla tapaa palautetta, jonka pohjalta työstettiin varsinainen versio lastensuojeluinformomateriaalista seurakunnan käyttöön.

Lastensuojelulailla on ollut työssä suuri merkitys. Opinnäytetyön keskeisiä teemoja ovat ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoitus. Näitä asioita käsitellään työssä laajasti yleisellä tasolla sekä seurakunnan näkökulmasta. Myös kirkon

kanta lastensuojelullisissa asioissa on toistuva teema opinnäytetyössä. Työntekijöiden mukana olo prosessissa on merkittävä.

Prosessinkuvaus-osiossa kerrotaan työn etenemisen vaiheista. Työn vaiheiden suunnittelussa apuna käytettiin Petri Virtasen teoriaa arviointityöstä. Prosessin edetessä myös työ kehittyi ja lopulta oli käyty useampia työvaiheita läpi kuin alkuperäisessä suunnitelmassa. Opinnäytetyössä hyödynnettiin useampia laadullisia menetelmiä ja näin saatiin runsaasti aineistoa. Tutkimusympäristönä toimivat Korson seurakunta ja sen työyhteisö, erityisesti rippikoulutyöhön osallistuvat henkilöt. Aineistoja analysoitiin sisällönanalyysin avulla ja johtopäätökset tehtiin näiden pohjalta. Lopuksi pohditaan koko opinnäytetyöprosessia.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Merkittävin teoreettinen lähtökohta opinnäytetyössä on lastensuojelulaki sekä lastensuojelua ja lastensuojeluilmoitusta käsittelevä kirjallisuus. Työssä käytettiin myös Sosiaaliportti –internetsivustoa hyödyksi, koska sieltä löytyi kattava materiaali aiheesta. Sosiaaliportin materiaali on sovellettavissa suurimmalta osaltaan opinnäytetyössä, mutta vastauksia jouduttiin hakemaan myös seurakuntien näkökulmasta aiheeseen. Infomateriaalin perustana käytettiin Vantaan kaupungin julkaisemaa materiaalia *Suojele lasta –lastensuojelulain 25§:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen*. Vantaan kaupungin materiaali käsittelee lastensuojelulain 25 §:ää, esimerkiksi ilmoitusvelvollisia työntekijöitä. Materiaalissa selitetään lakia selkokielelle, mitä on lastensuojelu, milloin tulisi tehdä lastensuojeluilmoitus ja kuinka se tehdään. Materiaali käsittelee lakia käytännönläheisellä kielellä.

Tärkeänä tiedonlähteenä toimi piispainkokouksen selonteko rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamisesta. Seurakunnan työntekijöillä on erilaisia asioita huomioitavana kuin esimerkiksi kuntien työntekijöillä. Tästä syystä tarvittiin opinnäytetyötä varten kirkon näkökulma lastensuojelullisiin asioihin. Toinen kirkollinen tiedonlähde oli kirkkohallituksen tekemä *Kirkko ja lastensuojelutyö –tausta-aineistoa varhaisesta tukemisesta ja lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille*.

2.1 Kehittämishanke ja sen tavoitteet

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus ja kehittämishanke, jonka tavoitteena oli parantaa seurakunnan työntekijöiden tietoisuutta ja aktiivisuutta lastensuojelullisissa asioissa. Aktiivisuudella tarkoitetaan kykyä havainnoida ja puuttua paremmin lastensuojelua kaipaaviin tilanteisiin. Yhtenä keinona kehittämistyössä oli tuottaa toimiva ja helppolukuinen infomateriaali, jota työntekijöiden on helppo hyödyntää työssään. Tarkoituksena oli, että työntekijät pääsevät vaikuttamaan infomateriaalin sisältöön ja tuomaan esiin omia näkemyksiään siihen tarvitta-

vasta tiedosta. Näin he itse olivat osana kehittämisprosessia. Opinnäytetyön tarkoituksena oli murtaa ennakkoluuloja ja madaltaa kynnystä puuttua lastensuojelua kaipaaviin tilanteisiin. Tarkoituksena oli myös yhtenäistää työntekijöiden linja lastensuojelua koskevissa asioissa.

Kehittämishankkeen aikana pohditaan seurakunnan työntekijöiden toiminnan kehittämistä ja siihen vaikuttamista infomateriaalin avulla. Työssä tutkitaan myös infomateriaalin tasaista leviämistä työntekijöiden hyödynnettäväksi ja sen hyödyllistä käyttöä työvälineenä. Selvitettäväksi jää työntekijöiden tasapuolinen hyötyminen materiaalista työskentelyssään. Onnistumiseen vaikuttavat suuresti työntekijöiden asenteet, koulutus pohja ja se kuinka hyvin materiaalia pystytään heille markkinoimaan.

Eettiseksi ongelmaksi opinnäytetyössä saattoi osittain muodostua ldan osallisuus rippikoulujen ohjaajana kesän kolmella leirillä. Suunnitteilla oli, että kyseiset kolme leiriä, joista tehdään ryhmähaastattelut, ovat ne, joissa lda itse työskentelee ohjaajan roolissa. ldan työntekijän rooli olisi voinut johtaa puolueellisuuteen haastattelutilanteessa, siksi varauduttiin siihen, että tarvittaessa lda ottaa pienemmän roolin. Ongelma ei kuitenkaan ollut ylitsepääsemätön ja haastattelut onnistuivat. Ryhmähaastattelulla pyritään luomaan vuorovaikutusta haastateltavien kesken ja saamaan aikaiseksi keskustelua aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Kysymys heräsi myös kyseisten kolmen leirin vetäjien osallisuudesta kahteen palautekertaan, joista toinen oli yhteisesti kaikille rippikouluhin osallistuneille työntekijöille, samasta aiheesta. Lopulta tämä seikka ei osoittautunutkaan hankalaksi, vaan palautetta saatiin perusteellisesti.

Eettisenä kysymyksenä tutkimuksessa on kuinka laki ja käytäntö kohtaavat todellisuudessa. Lastensuojelulaki velvoittaa välittömään ilmoituksen tekoon, mutta eettisesti suotavampaa voi olla perhelähtöinen näkökulma. Yhteydenpito ja neuvottelu vanhempien kanssa tilanteesta ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa voi helpottaa jatkotoimenpiteitä ja on inhimillisempää perheen kannalta. Tilannekohtainen harkinta ja lain soveltaminen perhekohtaisesti voi olla huomattavasti eettisempää kuin lain mustavalkoinen noudattaminen.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa seurakuntakohtaisuus ja se kuinka työntekijät ovat tutustuneet materiaaliin. Tutkimus on tehty Korson seurakunnalle ja kehittämistyö on toteutettu vain heidän työyhteisössään. Materiaalin sisältöön vaikuttaa alueellisuus ja työntekijöiden kokemukset lastensuojelusta. Muissakin seurakunnissa voisi olla vastaavanlaiselle kehittämistyölle tarvetta. Infomateriaalista saatuun palautteeseen vaikuttaa varmasti myös se, että kuinka työntekijät ovat tutustuneet siihen leirien aikana. Emme itse pystyneet täysin valvomaan infomateriaaliin tutustumista vaan työntekijät tutustuivat materiaalin osalla leireistä itsenäisesti. Tästä syystä työntekijöiden perehtymistaso materiaaliin on voinut vaihdella ja vaikuttaa tutkimustukoksiin.

2.2 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Aiempia tutkimuksia seurakunnan suhteesta lastensuojeluun on tehty suhteellisen vähän. Yliopistopohjaisia tutkimuksia ei löytynyt ollenkaan, ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä aiheesta on tehty muutama. Aihe on siis aika tuntematon ja tästä syystä onkin hyvä saada siitä lisää tutkittua tietoa.

Kerttu Vesterinen (2006) on tehnyt opinnäytetyön nimeltään *Kun huoli herää lapsesta*. Opinnäytetyössä on kerätty perusteluja haastatteluilla toimintaohjeille lastensuojelutyöstä, ohjeistaa Kannoksen kunnan työntekijöitä, kun heillä herää huoli lapsesta tai nuoresta. Vesterisen tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden lastensuojelutietoisuuden lisääminen. Hänen tavoitteenaan on myös edistää eri toimijoiden yhteistyötä sekä puuttumista varhaisessa vaiheessa. Tarve tälle opinnäytetyölle on tullut Kannoksen kunnan sosiaalityöntekijöiltä, jotta lastensuojelutyö tulisi avoimemmaksi, sitä voitaisiin kehittää ja selkeyttää, mutta myös yhtenäistää. Vesterinen on käyttänyt tutkimuksessaan teemahaastattelua, jonka avulla hän on selvittänyt kunnan työntekijöiden mielipiteitä, kokemuksia ja näkökulmia lastensuojeluasioista. Tutkimuksessa oli selvinnyt, että työntekijät kokivat yhteistyön eri toimijoiden välillä haastavana, mutta myös osaltaan tukea antavana. Suurimmaksi ongelmana yhteistyössä pidettiin salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta. Työntekijät

olivat kuitenkin tietoisia siitä, että lapsen etu menee aina edelle. Tutkimuksen avulla pyrittiin myös luomaan kunnan ja seurakunnan yhteistyötä.

Veera Hynninen ja Maura Tuokko (2010) ovat tehneet kirkkohallitukselle tutkimuksen, jossa tutkitaan vuonna 2008 tulleen lastensuojelu-uudistuksen vaikutuksia seurakunnan työssä. Tutkimus teetettiin *Aika puhua – aika vaieta* -koulutukseen osallistuneille kirkon työntekijöille. Vesterinen ja Tuokko tutkivat, kuinka kyseistä koulutusta pystyttiin hyödyntämään ja oliko lisäkoulutukselle tarvetta. Tässä tutkimuksessa on käytetty kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineistoa kerättiin kyselyllä, jolla selvitettiin mielipiteitä käydystä koulutuksesta, lisäkoulutuksen tarpeesta sekä työntekijöiden kokemuksia lastensuojelulain uudistusten vaikutuksista. Hynninen ja Tuokko saivat tutkimuksellaan selville, että seurakunnan työntekijät pitivät lastensuojelua tärkeänä ja lastensuojelulain uudistuksen tutkiminen on tuonut lisätietoa heille. Tutkimuksessa saatiin myös selville, että seurakunnan työntekijöiden kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus on madaltunut. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus olivat tutkimuksen mukaan osalle työntekijöistä jääneet epäselviksi ja tästä syystä he kaipaivatkin lisäkoulutusta. Tutkimuksessa ilmeni myös, että seurakunnan työntekijöille varhainen puuttuminen oli vielä hankalaa ja siihenkin kaivattiin lisää informaatiota.

Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksikössä Nelli Pulli on vuonna 2010 tehnyt opinnäytetyö *Kasvatuskumppanuus seurakunnan lapsityössä - Työntekijöiden kokemuksia kasvatuskumppanuudesta Vartti-toiminnassa*. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut kartoittaa etenkin Vartti-toiminnan näkökulmasta kasvatuskumppanuuden toteutumista seurakunnan lapsiperhetyössä. Työssä on haluttu vastata asiakkaiden tuentarpeeseen ja kehittää asiakkaiden saaman palvelun laatua. Lapsityö on tärkeä tuki vanhemmuudessa ja yhtenä sen tavoitteena on tukea varhaista vuorovaikutusta. Se tukee lapsen hyvinvointia ja identiteetin kehitystä. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus ja analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia. Työstä ilmeni, että Vartti-toiminta toimii kasvatuskumppanuuden kautta varhaiskasvatuksen tukena ja se edistää lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä aikuisten yhteistyön kautta. Kasvatuskumppanuus on hyvä ennaltaehkäisevä työmuoto ja huolen aiheista pystytään puhumaan avoimemmin perheen kanssa.

3 LASTENSUOJELU JA SEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Monilla yhteiskunnallisilla toimilla ja lainsäädännöllä on selvä vaikutus lasten elämään. Lasten hyvinvointiin vaikuttaa esimerkiksi turvallinen elinympäristö ja mahdollisuudet monipuolisiin leikkeihin tai muuhun toimintaan. Lapsen kehitykseen vaikuttavat vanhempien ohella myös päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut sekä koulut. Vaikuttavia tekijöitä ovat myös lähiympäristöt ja yhteisöt sekä harrastustoiminnot. Yhteiskunnallisilla päätöksillä, kuten alkoholipolitiikalla, liikenne- ja turvallisuuspolitiikalla tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvillä ratkaisulla, vaikutetaan lapsen elämään. Näillä päätöksillä joko tuetaan lasten elämää tai kavennetaan sitä. Lastensuojelulla ei siis tarkoiteta pelkästään lastensuojeluviranomaisten tekemää työtä, vaan se on paljon laajempi käsite, joka koskee useampia viranomaisia ja kansalaisia. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: tukea lasten vanhempia kasvatustehtävässään, vaikuttaa lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin positiivisesti sekä huolehtia varsinaiset lastensuojelulliset tehtävät. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Lapsen vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Heidän kasvatusturvastuuseensa kuuluu turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja taata hyvinvointi lapsen tarpeiden ja kehitystason mukaisesti. Lapsen kasvatukseen sisältyy paljon lapsen etua edistäviä toimia, joita lasten huoltajien on tarjottava lapselle. Näitä ovat esimerkiksi läheiset ihmissuhteet sekä riittävä valvonta ja huolenpito, jotta lapsi tietää rajansa. Huoltajien tulee antaa lapsille turvallinen ja virikkeitä sisältävä kasvu ympäristö sekä mahdollistaa koulutus, joka vastaa lapsen toivomuksia. Kasvatusturvastuuseen kuuluu huolehtia lapsen terveistä elämäntavoista ja rehellisyydestä, sääntöjen asettamisesta, ajan viettämisestä lastensa kanssa ja lapsen auttamisesta elämässä eteenpäin. Pääsääntöisesti kasvatusturvastuu kuuluu lapsen vanhemmille, iso- vanhemmille sekä päiväkodille, myöhemmässä vaiheessa myös koulutoimelle. Hyvään kasvatukseen kuuluvat lapsen kunnioitus ja selkeät tavoitteet kasvatustyössä. (Lastensuojelun käsikirja 2011; Lapsen uhmaikä ja kasvatusturvastuu i.a.)

Lapsen huoltajilla ei ole oikeutta käyttää kasvatustyössään ruumiillista kuritusta tai alistamista, eivätkä he saa kohdella lasta loukkaavasti. Vaikka vanhemmilla on oikeus yksin määrätä siitä, kuinka huolenpito ja kasvatusta järjestetään, laissa korostetaan, että yhteiskunnan tulee tukea vanhempia heidän tehtävässään ja antaa apua riittävän varhaisessa vaiheessa sitä tarvitseville. Perhe ohjataan tarpeen vaatiessa lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Lasten vanhempien ensisijainen oikeus päättää lastensa asioista tulee aina ottaa ensisijaisesti huomioon, kun viranomainen joutuu puuttumaan perheen asioihin tai hän on päättänyt toteuttaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelun perusajatus on, että perhettä pyritään auttamaan lastensuojelulain mukaisilla avohuollon tukitoimilla mahdollisimman pitkälle, jotta kasvatusvelvollisuus pysyisi lapsen vanhemmilla. Lapselle paras paikka kasvaa on aina omassa kodissa, jos siellä vain pystytään tarjoamaan hänelle tarvittavat perusedellytykset. Viranomaisten velvollisuus on tarjota apua omatoimisesti. Tästä syystä kuntien on budjetissaan huomioitava perheiden tarve erilaisille palveluille. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Julkisen vallan on puututtava perheen tilanteeseen, jos jostain syystä vanhemmat eivät ole kykeneväisiä huolehtimaan lapsensa kasvatustehtävästä. Tällöin lapselle on tarjottava erityistä suojelua. Näissäkin tilanteissa viranomaisten on pyrittävä käyttämään lievintä mahdollista toimenpidettä, jotta perheen itsemääräämisoikeuteen puututaan vähiten. Lapsi- ja perhekohtaista suojelua toteutetaan silloin, kun perhe on jo lastensuojelun asiakas. Lapsi- ja perhekohtaista suojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, minkä jälkeen arvioidaan, riittävätkö perheelle avohuollon tukitoimet. Jos tilanne perheessä on kriittinen, tehdään lapsen kiireellinen sijoitus ja tarpeen vaatiessa huostaanotto. Joissain tilanteissa koko perhe voidaan sijoittaa tuettuun asuntoon. Suojelua ovat myös sijais- huolto sekä jälkihuolto. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

3.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapselle turvallinen lapsuus ja nuoruus. Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiaasta ja nuorella 18-20-vuotiaasta henkilöä. Lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun. Vanhempia on tuettava kasvatustehtävissä perheen kanssa yhteistyössä olevien viranomaisten toimesta. Perheen tarvitessa apua, on viranomaisen tarjottava sitä varhain sekä ohjattava perhe ja lapsi lastensuojelun piiriin, jos sille ilmenee tarve. Lastensuojelun tarkoituksena on tukea lasten huoltajia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa riittävillä tukitoimilla. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista suojelua. Lastensuojelu järjestetään niin, että ensin selvitetään lastensuojelun tarve, tehdään asiakassuunnitelma sekä järjestetään tarvittavat avohuollon tukitoimet. Jos tukitoimet havaitaan riittämättömiksi lastensuojelutarvetta selvittäessä, on lastensuojelulla mahdollista ottaa lapsi huostaan ja sijoittaa kiireellisesti. Tällöin lapsi ohjataan sijaishuoltoon ja jälkihuoltoon. Kunnilla on velvollisuus järjestää ehkäiseviä tukitoimia lapsille ja nuorille silloin, kun perhe ei ole vielä lastensuojelun asiakkaana. Esimerkiksi opetuksessa, päivähoidossa, nuorisotyössä, sosiaali- ja terveyshuollossa sekä äitiys- ja lastenneuvolassa tarjotaan lastensuojelullista ehkäisevää tukea lapsille ja perheille. Kyseistä tukea järjestetään myös silloin, kun lapsi on jo lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lapsen ja perheen ongelmia pyritään ehkäisemään lastensuojelulla ja ongelmiin täytyy puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa. Lapsen etua arvioitaessa on huomioitava kuinka toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle kiinteät ja läheiset ihmissuhteet. Lapsilla on oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä, koska kriisitilanteissa läheiset suhteet, esimerkiksi sisaruksiin, voivat olla merkittäviä. Huomioon on otettava tasapainoinen kehitys, mahdollisuus saada kehitystasonsa mukaisen ymmärryksen, valvonnan, huolenpidon sekä hellyyden. Lapselle täytyy myös turvata toivomuksia ja taipumuksia vastaava koulutus ja taata ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus turvallisessa kasvuympäristössä. Lapsen tulee saada elää ympäristössä, jossa aikuisten alkoholin käyttö pysyy kohtuudessa, eikä nuoren omaa käyttöä sallita. Arviossa täytyy ottaa huomioon

lapsen tukeminen itsenäistymisessä ja vastuunottamisessa, mahdollistaa lapsen osallisuus häntä koskevissa asioissa ja huomioida lapsen kulttuurinen, kielellinen ja uskonnollinen kehitys. (Lastensuojelulaki 2007; Taskinen 2010, 28-29.)

Lastensuojelussa on hyödynnettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jotta työskentely olisi mahdollisimman hienovaraista. Kaikissa lapsille, nuorille ja lapsiperheille tuotetuissa palveluissa täytyy huomioida huoltajien tuki kasvatus-työssä. Palveluiden piirissä tulee saada selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuentarve ja kunnan on se tarvittaessa järjestettävä. Jos lapsen etu vaatii muita toimenpiteitä, kuten esimerkiksi sijaishuoltoa, on se järjestettävä lapselle viipymättä. Tässä tilanteessa on huomioitava lapsen mahdollisuus palata perheeseen tulevaisuudessa. Lapsella on oikeus hänen kehitystasonsa mukaisesti saada tietoa häntä itseään koskevista lastensuojelullisista toimenpiteistä ja hänellä täytyy olla mahdollisuus esittää mielipiteensä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, sitä toteutettaessa sekä päätöksiä tehtäessä. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään ja seurataan kunnan sosiaalihuollon ja kunnan muiden viranomaisten toimesta. Heidän tehtävänä on poistaa lasten ja nuorten kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Sosiaalihuollon vastuu on informoida lasten ja nuorten kasvuoloista sekä sosiaalisista ongelmista. Heidän on myös annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille sekä kunnan asukkaille ja siellä toimiville yhteisöille. (Lastensuojelulaki 2007.)

3.2 Ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitys

Ehkäisevä lastensuojelu ei edellytä lapsen tai perheen lastensuojelu asiakkuutta vaan sitä pystytään tarjoamaan heti tarpeen vaatiessa. Ennaltaehkäisevää työtä tehdään kunnan peruspalveluiden piirissä. Palveluissa tarjotaan erityistä tukea sitä tarvitseville. Lisätukea voidaan tarjota perheelle äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muissa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä. Päiväkodit ja koulut voivat tarjota tukea, myös nuorisotyön on tarjottava apuaan nuoren tilanteessa. Lisätty tuki tarjotaan usein lisäkäynteinä tai kotikäynteinä perheelle. Neuvo-

lan perhetyö ja koulun sosiaaliohjaus luetaan erityisen tuen muodoiksi. Erityistä tukea on tarjottava perheelle riittävän varhain, kun havaitaan, etteivät vanhempien omat voimavarat enää riitä kasvatustyöhön. (Kasvun kumppanit 2011; Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Kunnan eri viranomaiset ja yhteisöt edistävät yhteistyönä lasten ja nuorten hyvinvointia ja seuraavat sen kehitystä. Sosiaalihuolto ja kunnan viranomaiset keräävät tietoa lasten sosiaalisista ongelmista ja kasvuoloista. Nämä tiedot toimitetaan viranomaisille ja päätöksentekijöille, jotka pystyvät työssään hyödyntämään näitä tietoja edistääkseen lasten oloja. Näitä tietoja tarvitaan myös päätettäessä kunnan varoista, jotka varataan palveluiden tuottamiseen varsinaisessa lastensuojelussa. Kerättyjen tietojen avulla kunnan päättäjät pystyvät kohdentamaan varojen käytön niille aloille, joissa havaitaan tarpeita sekä kehittämään niitä. Kun palveluja järjestetään ja kehitetään, on tärkeää ottaa huomioon lasten ja nuorten tarpeet ja toivomukset. Lasten ja nuorten äänen tulisi olla nykyistä paremmin kuuluvissa. Kunnan työmuotoja olisi hyvä pystyä yhtenäistämään enemmän. Kehittämistyöllä pyritään siihen, että palveluiden piirissä kyetään havaitsemaan nopeasti milloin lapsi, nuori tai lapsiperhe tarvitsee erityistä tukea. Varhaisessa puuttumisessa on tärkeää, että työntekijä osaa ohjata tarvittaessa asiakkaan erityispalveluiden piiriin. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään tukemaan ja edistämään lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia. Kirkossa hyvinvoinnin tasapainoon kuuluu psyykkinen, fyysinen, emotionaalinen, sosiaalinen ja ennen kaikkea hengellinen hyvinvointi. Suuri osa kirkon budjetista ja toimintaresursseista käytetään lapsi- sekä nuorisotyöhön, kirkollisiin toimituksiin, jumalanpalveluselämään, diakoniatyöhön sekä muihin palvelutoimintoihin. Kirkon työntekijät kohtaavat työskennellessään satojatuhansia lapsia ja nuoria sekä heidän vanhempiaan. Työntekijät kohtaavat työssään myös perheiden ongelmia arkielämässä. Seurakuntatyöskentely tarjoaa tästä syystä erinomaisen mahdollisuuden toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Seurakuntien työote on lasta ja perhettä tukeva. Kristittyjen lähimmäisen rakkaus ohjaa työntekijöitä toimimaan lasten ja nuorten hyväksi. Tuki kasvatustyössä vaatii moniammatillista yhteistyötä. Varhaisella tukemisella pystytään ehkäisemään ja vähentämään perheiden vaikeuksien syntymistä

myöhemmin. (Kirkkohallitus 2007, 3, 5.) Tämä on kirkkohallituksen näkemys siitä miten asioiden tulisi toimia, mutta käytännön toteutus ja sen toimivuus eivät välttämättä kohtaa todellisuudessa kyseisiä kriteereitä.

Kirkkohallituksen mukaan seurakunnat tukevat työmuodoillaan lasta ja perhettä eri vaiheissa elämää. Seurakunnat järjestävät erilaisia ennaltaehkäiseviä tukimuotoja, kuten lasten ja nuorten kerho-, leiri- ja harrastustoimintaa. Vanhemmuutta tuetaan myös monilla erilaisilla menetelmillä, esimerkiksi perheneuvonnalla, perheleireillä, jumalanpalveluselämällä sekä aineellisella ja taloudellisella tuella. Kunta on tärkeä yhteistyökumppani seurakunnalle lastensuojeluasioissa. (Kirkkohallitus 2007, 6.) Kaikki perheet eivät välttämättä kuitenkaan ole seurakunnan toiminnassa mukana. Todellisuudessa osallistumisprosentti ei luultavasti ole kovin suuri.

Seurakunnassa työntekijät tapaavat perheitä erilaisissa elämänvaiheissa ja usein perheet käyvät läpi eri kriisitilanteita. Seurakunnasta perhe voi saada tällaisissa tilanteissa tarvitsemaansa varhaista tukea, joka voi olla esimerkiksi keskustelua, yhteistä toimintaa, rukousta, taloudellista tukea tai johdattamista ammattiavun luo. Varhainen puuttuminen toimii ennaltaehkäisevästi ja siinä ongelmiin puututaan ennen kuin ne kehittyvät suuremmiksi. (Kirkkohallitus 2007, 11.)

Varhaisen puuttumisen vaiheet on määritelty seuraavasti: ensin tunnistetaan huoli, seuraavaksi otetaan huoli puheeksi kyseisen perheen kanssa ja tämän jälkeen järjestetään perheelle tukevaa toimintaa, joko seurakunnassa tai esimerkiksi kunnan työntekijöiden järjestämänä. Seurakunnan työntekijälle kyky ottaa huoli puheeksi on vahvuus. Myös tapa, jolla huolta herättänyt asia otetaan puheeksi, on tärkeä harkita ja harjoitella. Tärkeintä varhaisessa puuttumisessa on luottamuksellisen suhteen luominen sekä kyseisen perheen arvostaminen. Työntekijälle myös seurakunnan muilta työntekijöiltä saatu vertaistuki voi olla merkittävää. (Kirkkohallitus 2007, 11-12.)

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan puuttumista ongelmiin varhaisessa vaiheessa, hyvässä yhteistyössä eri tahojen kanssa ja avoimesti. Sillä pyritään

ehkäisemään ongelmatilanteita ja toimimaan silloin, kun on vielä erilaisia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja tilanteiden ratkaisuun. Varhaisen puuttumisen malli on taloudellisesti kannattava vaihtoehto kunnalle ja se vähentää kärsimystä. Varhaista puuttumista voidaan toteuttaa kaikkialla missä työskennellään lasten ja nuorten parissa. Tässä työskentelyn mallissa annetaan tukea lapselle, mutta myös hänen perheelleen. (Taskinen 2010, 46; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010.)

3.3 Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulain mukaan kaikki viranhaltijat ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen viipymättä huolen herätessä. Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon, nuorisotoimen ja opetustoimen työntekijät. Ilmoitusvelvollisuus kuuluu poliisitoimen, palo- ja pelastustoimen viranhaltijoille sekä muille vakinaisille työntekijöille. Ilmoitusvelvollisia ovat myös Rikosseuraamuslaitoksen, eri koulutusten järjestäjän, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, seurakunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan, ulkomaalaisten vastaanottokeskuksen, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön tai hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat työntekijät. Tämä luettelo on kattava ja kaikki luettelon ulkopuolelle jäävät henkilöt ovat ilmoitusoikeutettuja. Kaikilla Suomen kansalaisilla on siis ilmoitusoikeus, jos heitä ei sido ilmoitusvelvollisuus. (Lastensuojelulaki 2007; Mahkonen 2003, 19.)

Ilmoitus tulee tehdä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, kun työntekijä havaitsee työssään lapsen tai nuoren, jonka kohdalla herää huoli hänen hyvinvoinnistaan ja tilanne vaatii lastensuojelutarpeen selvittämistä. Työntekijöiden salassapitovelvollisuudet eivät saa vaikuttaa ilmoituksen tekemiseen. Ainoastaan rippisalaisuudesta tai sielunhoidollisesta keskustelusta säädetyt määräykset ovat voimassa lastensuojelulain rinnalla. Viranhaltijoilla on myös velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos heidän tietoonsa tulee epäily lapsen kohdistuvasta rikoksesta. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös jo ennen lapsen syntymää, jos on syy epäillä, että lapsi tarvitsee välittömästi suojelun tukitoimia

synnyttyään. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä lapsen huoltaja itsekin, jos hän havaitsee tarvitsevansa apua kasvatustyössään. Tällöin tarpeen mukaan voidaan järjestää laitoshoidon lapselle avohuollon tukitoimen avulla. (Lastensuojelulaki 2007; Mahkonen 2003, 54.)

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, kun työntekijä havaitsee, että lapsen hoitoa, kasvatusta tai huolenpitoa on laiminlyöty, lasta pahoinpidellään fyysisesti tai psyykkisesti. Huolen pitäisi herätä myös, jos työntekijän tietoon tulee, että lapsen perheessä on ylipäättänsä fyysistä väkivaltaa, vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä, lapsi itse kokeilee tai käyttää päihteitä, selviää vanhempien vakava mielenterveysongelma tai lapsi syyllistyy rikokseen. Ilmoitus tulee tehdä, jos lapsi oireilee selvästi fyysisesti tai psyykkisesti, hänet on jätetty heitteille tai jokin muu asia herättää huolen työntekijässä. Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa lapsen oikeuksista löytyy useampi kymmenen kohtaa, jotka viittaavat lastensuojelun osa-alueisiin ja niille löytyy vastine lastensuojelulaista. (Mahkonen 2003, 24; Uramo 2007, 3.)

Ilmoituksen tekeminen kuuluu sille henkilölle, jolla huoli on herännyt lapsen hyvinvoinnista. Ilmoituksen tekemistä ei saa viivyttää siirtämällä vastuuta esimerkiksi esimiehelleen vaan ilmoitus on tehtävä itse. Perheille ilmoituksen tekijän nimi ilmoitetaan silloin, jos ilmoituksen tekijä on työntekijän asemassa. Ilmoitusvelvollisten työntekijöiden on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus virallisesti omalla nimellään, yksityishenkilöt voivat tehdä ilmoituksen nimettömästi. Joissain tilanteissa harkitaan kerrotaanko perheelle ilmoittajan nimeä, jos tämä saattaa aiheuttaa työntekijälle vaaratilanteen tai se ei ole lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja 2011.)

Sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän saatua pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimisesta, tulee lastensuojeluasia vireille. Lastensuojeluviranomaisen on asian vireilletulon jälkeen viipymättä arvioitava tarve kiireelliselle lastensuojelulle. Sosiaalityöntekijän on tehtävä seitsemässä arkipäivässä päätös onko ilmoituksen johdosta alettava selvittämään lastensuojelutarvetta, vai onko tilanne luonteeltaan sellainen, ettei sen pohjalta tarvitse ryhtyä toimenpiteisiin. Ilmoitus on aina väliintulo perhe-elämään ja tästä syystä lapsen lisäksi

huoltajista on pidettävä huolta. Toisinaan ilmoituksia tehdään aiheettomasti. (Lastensuojelulaki 2007; Mahkonen 2003, 23.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun päätetään selvittää lastensuojelutarve tai ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin. Sosiaalityöntekijän on tehtävä merkintä asiakkuuden alkamisesta lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin ja ilmoitettava asiakkuuden alkamisesta välittömästi lapsen huoltajille sekä lapselle. Lastensuojelutarpeen selvittämisessä sosiaalityöntekijä arvioi lapsen tilannetta, huoltajien mahdollisuutta huolehtia lapsensa kasvatuksesta ja hoidosta sekä arvioi onko tarvetta lastensuojelullisiin toimenpiteisiin. Sosiaalityöntekijä voi olla asian tiimoilta yhteydessä lapsen läheisiin henkilöihin ja yhteistyötahoihin. Jos tarvetta lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ei ilmene, asiakkuus päättyy. Muussa tapauksessa sosiaalityöntekijän on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin. Äärimmäisessä tapauksessa lapsi tai nuori otetaan huostaan ja sijoitetaan joko lastensuojelulaitokseen tai sijaisperheeseen. (Lastensuojelulaki 2007.)

3.4 Ilmoitusvelvollisuus seurakunnan työssä

Kaikki työntekijät, jotka työskentelevät lasten ja nuorten parissa toimivat lastensuojelulain alaisissa tehtävissä. (Eriksson & Arnkil 2009, 33.) Tämän mukaan seurakunnassa työskentelevistä henkilöistä lähes kaikki ovat velvollisia lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ja ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön, sillä miltei kaikilla työaloilla seurakunnissa ollaan tekemisissä lasten ja nuorten kanssa. Kaikki kirkon työntekijät eivät kuitenkaan välttämättä ole selvillä tästä.

Lastensuojeluilmoituksenteko seurakunnassa saattaa toisinaan jäädä tekemättä pelon takia. Monet työntekijät pelkäävät, että ilmoitus onkin tarpeeton tai, että se johtaa suoraan huostaanottoon. Myös vanhempien reaktioita ilmoitusta tehdessä saatetaan pelätä, mutta siksi onkin rakentavaa ja kunnioittavaa kertoa vanhemmille suoraan huolestaan ja aikeistaan ottaa yhteyttä asiasta sosiaalityöntekijään. Näin yhteistyö työntekijän ja perheen välillä käynnistyy jo prosessin alussa. (Eriksson & Arnkil 2009, 33-34.) Varmasti seurakunnan työntekijät

kohtaavat näitä epävarmuutta, ja jopa pelkoa herättäviä, päätöksentekotilanteita, mutta tärkeintä on kuitenkin muistaa, että lapsen etu on tärkein. Seurakunnan työntekijän vahvuutena tällaisissa tilanteissa voi olla sielunhoidollinen puoli, jolla voi tarjota tukea lapselle ja perheelle aivan uudella ulottuvuudella. Asiakas voi saada rauhaa ja turvallisuuden tunteen hengellisestä läsnäolosta ja tuesta, esimerkiksi esirukouksen muodossa.

Seurakunnan työntekijöiden tulee tehdä lastensuojeluilmoitus salassapitosäännösten estämättä. Ainoana poikkeuksena tässä velvollisuudessa ovat rippisalaisuus ja sielunhoidollinen keskustelu. Seurakunnassa työskentelevien henkilöiden vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksien tarkoituksena on tehdä työntekijän toimimisesta mahdollisimman johdonmukaista ja selkeää. Loppujen lopuksi oman vaitiolvervolllisuuden laajuus on työntekijän osattava arvioida itse. (Kirkkohallitus 2007, 15; Lastensuojelulaki 2007.) Joskus seurakunnan työntekijä voi kokea tilanteen haastavaksi miettiessään, mikä velvollisuus ylittää toisen ja missä menee vaitiolvervolllisuuden rajat.

Vaitiolvervolllisuus velvoittaa henkilöä olemaan vaiti asiakirjoista, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa sekä muista tehtävässään toimiessaan esiin tulleista asioista, joista on laissa säädetty vaitiolvervolllisuus. Tieto on voinut tulla työntekijälle kirjallisesti tai suullisesti. Kirkon työntekijät, kuten diakonit ja nuorisotyönohjaajat, ovat vaitiolvervolllisia ja heidän on pidettävä salassa julkisuuslaissa luottamukselliseksi luokitellut asiat. Lisäksi kirkkolaki velvoittaa työntekijöitä pitämään salassa yksityisen henkilön asiat, jotka tulevat ilmi sielunhoidossa tai diakoniatyössä. Kirkon työntekijöiden vaitiolvervolllisuus pätee, ellei jonkin lain mukaan heitä velvoiteta luovuttamaan tietoa eteenpäin. Yksi tällainen vaitiolvervolllisuuden ylittävä laki on lastensuojelulaki. Tämä koskee myös pappeja, jos he ovat saaneet asioita tietoonsa muun kuin ripin tai sielunhoidon kautta. (Kirkkohallitus 2007, 16.)

Vaitiolvervolllisuus koskee viranhaltijaa tai luottamustehtävässä olevaa henkilöä sekä harjoittelijoita, jotka työskentelevät vaitiolvervolllisuuden piirissä. Vaitiolvervolllisuus jatkuu vaikka tehtävän hoitaminen tai työsuhde päättyisi. Se koskee kaikkia asiakkaan asioita ja papereita. Tietoja saa luovuttaa ainoastaan

asiakkaan suostumuksella, tai jos laki toisin velvoittaa. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999.)

Pappeja ja lehtoreita koskevat rippi ja sielunhoito saatavat olla toisinaan hankalasti määriteltäviä (Kirkkohallitus 2007, 15). Ripin ideana on se, että synnit tunnustetaan Jumalalle ja saadaan synnit anteeksi Jumalalta. Pappi ottaa vastaan tunnustuksen ja hänen tehtävänä on julistaa synninpäästö Kristuksen edustajana. Oikeudellisesti edellinen tapahtuma on uskonnon harjoitusta, joka on yksi ihmisoikeus, joka on säädetty uskonnonvapauslaissa ja perustuslaissa. Sielunhoidollinen keskustelu taas laajenee monesti ripin mittoihin. Rippi ja sielunhoito ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Niitä koskevaa vaitiolovelvollisuutta ei voida eritellä. (Piispainkokous 2011, 1-2.)

Poikkeus tähän pappeja ja lehtoreita koskevaan ehdottomaan rippisalaisuuteen tulee, jos yksityisessä ripissä tai sielunhoidollisessa keskustelussa ilmenee, että suunnitteilla on rikos, joka yleisen lain mukaan on ilmiannettava. Tällöin papin velvollisuutena on kehottaa ripittäytyjää ilmoittamaan tapahtuvasta viranomaiselle tai rikoksen takia uhatta olevalla henkilöllä. Jollei ripittäytyjä suostu tähän, papin on itse kerrottava asiasta hyvissä ajoin viranomaiselle, kuitenkin paljastamatta ripittäytyneen henkilöllisyyttä. (Kirkkohallitus 2007, 16.) Tällainen yleisen lain mukaan ilmiannettava rikos voi olla esimerkiksi lapseen kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen, joka on lastensuojelullinen asia. Tällaiset tilanteet ovat varmasti harvinaisia, mutta papin on hyvä tietää velvollisuuksistaan.

3.5 Seurakunta lastensuojelutyössä

Piispainkokouksen selonteon mukaan kaikkien kristittyjen kutsumuksena on lastensuojelu, ja siksi seurakunnan työntekijöillä ja luottamushenkilöillä on velvollisuus edistää lastensuojelua sekä kristittynä että kansalaisena. Kristittyjen tulee olla lapsen puolella sillä lapsi on Jeesuksen sanojen mukaan suurin tavasten valtakunnassa ja hänellä on luovuttamaton arvo, mikä näkyy länsimaissa arvoissa. Tätä periaatetta on sovellettu myös lastensuojelussa ja lasten

oikeuksia kehitettäessä. Kirkon työntekijöiden on noudatettava lastensuojelulakia ja tähän on erityinen vastuu kristittyjen uskonkäsitysten takia. (Piispainkokous 2011, 1-3.)

Seurakunnissa on tärkeää olla olemassa yhteinen toimintatapamalli mahdollisten lastensuojelua vaativien tapausten ilmetessä. Siinä tulee olla ohjeet toiminnasta alun huolen heräämisestä lähtien. Tilanteessa eteneminen täytyy kirjata vaiheittain yksittäisen työntekijän näkökulmasta. Myös kunnan palveluiden lastensuojelutyön rakenne, mahdolliset konsultoitavat tahot, lastensuojelusta vastaava sosiaalityöntekijä ja yhteystiedot eri tahoihin on tultava ilmi. Kyseisen toimintatapamallin täytyy olla jokaisen seurakunnassa työskentelevän tiedossa ja helposti saatavilla. (Kirkkohallitus 2007, 13.)

Kirkkohallitus on antanut toimintaohjeita tilanteisiin, joissa seurakunnan työntekijä epäilee lastensuojelun tarvetta perheessä. Ensimmäiseksi työntekijän tulisi huolen herätessä tarkkaavaisesti ja hienovaraisesti seurata tilannetta. Havaintoja suositellaan kirjaamaan ylös päivämäärien kera. Työntekijä ei saa olla painostava tietoa hankkiessaan ja turhan huomion herättäminen tilanteeseen ei ole suotavaa. Omista havainnoista ja huolesta on hyvä puhua esimiehen tai kollegan kanssa. Myös konsultaatioapua on mahdollista saada esimerkiksi sosiaaliviranomaisilta paljastamatta lapsen henkilöllisyyttä. Jos lapsen tai nuoren turvallisuus tai hyvinvointi on uhattuna tai tilanne on hengenvaarallinen, tulee ehdottomasti ottaa yhteyttä viivyttämättä sosiaaliviranomaiseen, hengenvaarallisessa tilanteessa soimitaan lisäksi hätäkeskukseen. Vanhempien tai huoltajien kanssa on puhuttava ensisijaisesti huolen heräämisestä ja lapsen tilanteesta. (Kirkkohallitus 2007, 13.)

Seuraava vaihe seurakunnan työntekijän toiminnassa on yhteydenotto sosiaaliviranomaiseen ja kertominen lastensuojelun tarpeesta. Lastensuojeluilmoitus tehdään, kun työntekijä on saanut tietoonsa sellaisia asioita, joiden takia työntekijä kokee, että lastensuojelun tarve tulisi tutkia. Kirkon työntekijän tulee muistaa, että perhe ja lapsi ovat oikeutettuja tietämään lastensuojeluilmoituksen tekijän henkilöllisyyden. Työntekijän vastuulla on kertoa itse perheelle ilmoituksesta ja perheen niin halutessa keskustella ilmoitukseen johtaneista syistä.

Ilmoitus kuitenkin tehdään vaikka lapsi tai perhe sitä vastustaisikin. (Kirkkohallitus 2007, 14.)

Lastensuojelutarpeen puheeksi ottaminen voi olla haastava ja vakava tilanne kirkon työntekijöille ja työyhteisöille, sekä mahdollisesti mukana olleille asiakkaille. Mukana prosessissa olleet voivat tarvita apua ja tukea niin arkisella kuin hengellisellä tasolla. Seurakunnissa on myös olemassa oma kriisisuunnitelma tarvittaessa. Lastensuojelutapauksissa on huomioitava myös salassapitoasiat ja niihin liittyvä lainsäädäntö. (Kirkkohallitus 2007, 14.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus ja kehittämishanke. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii usein tulkintaan, kontekstuaalisuuteen ja ymmärtämään toimijoiden näkökulmia. Se on myös merkityksiä tutkivaa. Kvalitatiivisen tutkimussuuntauksen mukaan tutkija ja kohde muodostavat keskinäisen vuorovaikutussuhteen. Käsityksen mukaan tutkijan tulee selvittää sopivat menetelmät tarvittavan tiedon löytämiseksi ja hän on osaltaan mukana luomassa tutkittavaa kohdetta. Tämän takia haastattelu on oikeastaan haastattelijan ja haastateltavan yhteistyön tulos. Kvalitatiivinen tutkimus esittää tutkittavien omat havainnot tilanteesta ja mahdollistaa menneisyyteen ja kehitykseen liittyvien seikkojen huomioimisen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 22-23, 27.)

Kvalitatiivinen tutkimus määritellään tutkimuksen muodoksi, jossa etsitään systemaattisesti ja empiirisesti merkitystä asioille. Systemaattisella tarkoitetaan suunniteltua ja järjestelmällistä. Termi empiirinen merkitsee sitä, että tässä tutkimuksen lajissa tarkastelu on sidoksissa kokemusten maailmaan. Merkitysten etsimisellä tarkoitetaan sitä, että tutkija koettaa selvittää miten tutkittava jäsentää kokemuksiaan. Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluu myös tulkitseva ja naturalistinen lähestymistapa, jolloin tutkittavaa aihetta tarkastellaan sen omassa ympäristössä samalla jäsentäen ilmiötä sen mukaan mitä merkityksiä ihmiset antavat sille. (Ospina 2004.)

Haastattelulajeista yksi on puolistrukturoitu haastattelu, toisin sanoen teemahaastattelu. Teemahaastattelussa ilmiötä, jota selvitetään, on ennestään avattu ja analysoitu, ja valmiiksi suunnitellun haastattelurungon avulla selvitetään haastateltavien subjektiivisia kokemuksia tilanteista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Metodologisessa mielessä teemahaastattelussa painotetaan nimenomaan haastateltavien tulkintoja asioista, heidän niille antamia merkityksiä ja sitä miten nämä syntyvät. Teemahaastatteluissa tavoitteena on saada tutkittavan asian kannalta merkityksellisiä vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Kehittämistyön kannalta toimivimmaksi aineiston keruun menetelmäksi koettiin teemahaastattelu.

4.1 Tutkimusympäristö

Tutkimusympäristönä toimi Korson seurakunnan työyhteisö, nuorisotyö ja rippikoulutyö. Kesän rippikouluissa työntekijät tapaavat suuren osan alueen nuorista ja tästä syystä tarve lastensuojelulliselle osaamiselle tai kyvylle havainnoida nuorten tuen tarvetta saattaa olla suuri. Rippikouluissa ohjaajina toimivat jokaisen seurakunnan työalan työntekijät, joiden koulutuksissa on eroja, esimerkiksi nuorisotyönohjaajilla on sosiaalialan koulutus pohja, mutta papeilta ei vaadita kyseisen alan opintoja. Papeilla on kuitenkin mahdollisuus saada konsultaatiota seurakunnan moniammatillisesta työyhteisöstä. Kaikkia seurakunnan työntekijöitä sitoo ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulain mukaan niin kuin kaikkia muitakin viranomaisia. Siksi on tärkeää, että materiaalin avulla saataisiin kaikille rippikoulun ohjaajille yhtenäinen linjan lastensuojeluun liittyviin asioihin. Yhdessä kehitettyä materiaalia on tarkoitus hyödyntää kaikilla seurakunnan työaloilla.

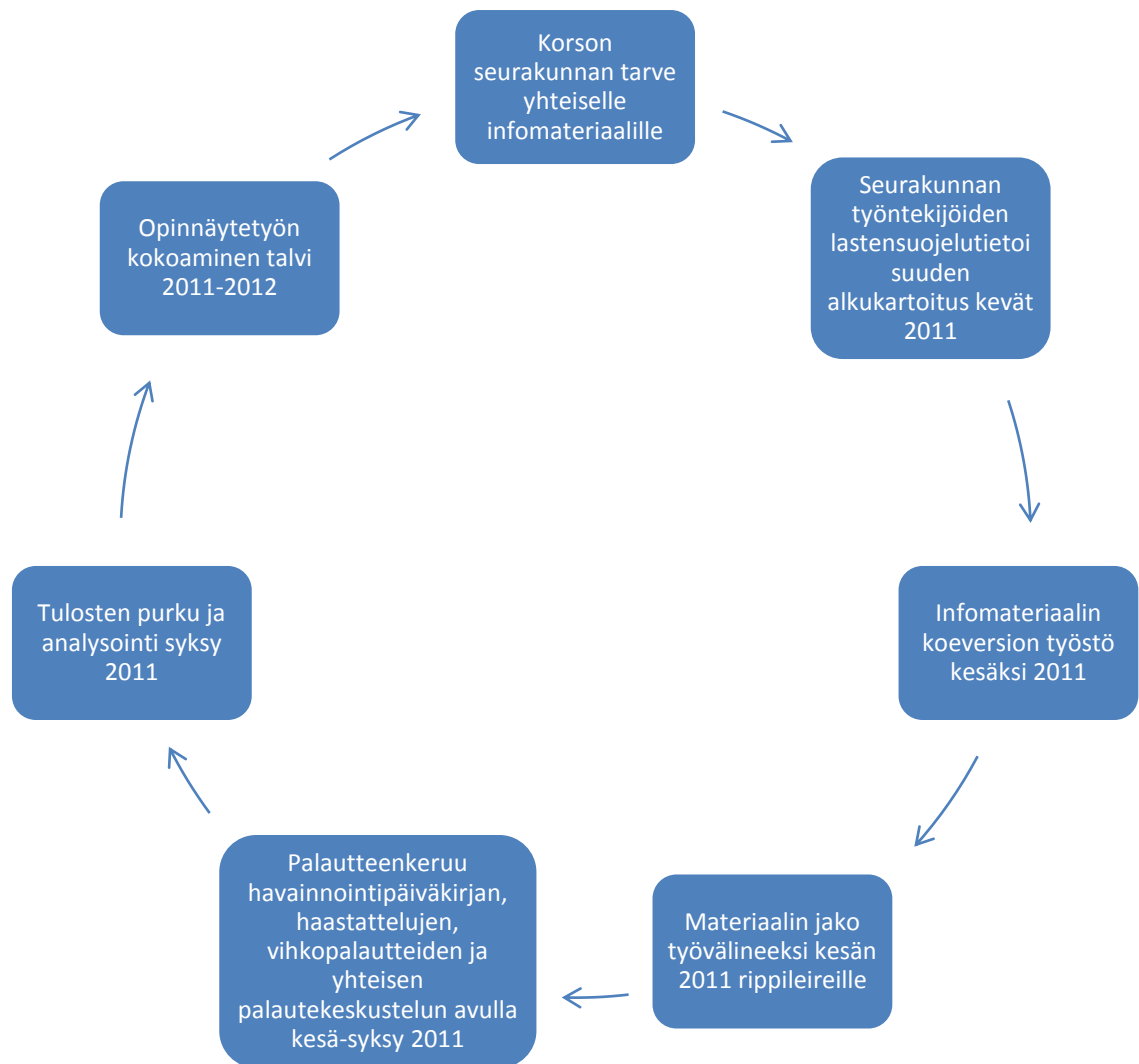
Lastensuojeluinformateriaalin koeversion havainnointiympäristöksi valikoituivat rippileirit, koska vuosittain Suomessa noin 60 000 15-vuotiasta nuorta osallistuu rippikouluun, heistä vantaalaisia on noin 2000 (Riparit 2012 i.a.). Lähes 90 prosenttia suomalaisista nuorista käy rippikoulun (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010). Rippikoulut tavoittavat suuren osan alueen nuorista, myös osan heistä, jotka ovat pudonneet yhteiskunnan tavoittamattomiin. Rippikoulussa nuori kohtaa uskon ja elämän suuria kysymyksiä, joutuu pohtimaan elämän pelisääntöjä sekä toimimaan yhdessä muiden nuorten kanssa (Riparit 2012 i.a.). Rippikoulun voi suorittaa monella ei tapaa ja rippileiri on niistä suosituin. Leirillä käydään oppituntien ja ohjelman avulla läpi rippikouluun kuuluvia asioita kuten kasteopetusta ja muita kristinuskon perusasioita. Leirillä opitaan myös toimimaan ryhmässä ja ottamaan toiset huomioon. Leirit ovat keskimäärin viikon mittaisia ja niitä voidaan toteuttaa eri teemojen avulla, esimerkiksi vaellusleirinä. Rippikoulun tavoitteena on konfirmaatio, jossa nuori tunnustaa kristillisen uskon ja saa täysivaltaisen seurakunnan jäsenyyden (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.).

Korso on hyvin tavanomainen kaupungin osa Vantaalla. Korso sijaitsee junaradan tuntumassa. Keskustasta ja sen ympäristöstä löytyy kerrostalolähiöitä ja

hieman kauempana alkaa kaikissa suunnissa omakotitaloalueet. Asunnoista noin puolet ovat kerrostaloasuntoja ja väestöä alueella on noin 29 000 henkeä. Korson suuralueeseen kuuluvat keskustan lisäksi Kulomäki, Mikkola, Metsola, Vallinoja, Nikinmäki, Matari, Leppäkorpi ja Vierumäki. Alueen asukkaista noin 9,2 prosenttia on työttömiä ja vieraskielisiä asukkaita on väestöstä 9,2 prosenttia. Korson työttömyys aste on 0,1 prosenttia suurempi kuin koko Vantaalla ja 0,8 prosenttia suurempi kuin koko Suomessa. Korson alueella asuu ulkomaa-laistaustaisia enemmän kuin keskimäärin koko Suomen alueilla. (Vantaan kaupunki 2010, 203, 211; Tilastokeskus 2011.)

Aseman alueelle on sijoittunut useampia ravintoloita ja aseman seutu on koettu hieman epäsiistiksi. 2000-luvun aikana Korson keskustassa on tehty paljon peruskorjauksia ja yleisilmettä on saatu viihtyvämmäksi. Korso on saanut Vantaan ongelmapesäkkeen maineen. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että Korsossa on työttömiä sekä maahanmuuttajia suhteessa enemmän kuin muualla Suomessa. Korson alueella sijaitsee matalavuokraisia kerrostalolähiöitä, joissa asuu luultavammin huonommin toimeentulevia perheitä. Näissä lähiöissä ilmenee yleensä enemmän sosiaalisia ongelmia. Useasti toimeentulon vähyys on suoranaisesti rinnastettavissa muihinkin sosiaalisiin ongelmiin. Tästä syystä Korso on saattanut saada huonon maineensa.

4.2 Prosessinkuvaus

Idea opinnäytetyöhön syntyi Korson seurakunnan selkeästä tarpeesta saada lastensuojelumateriaali, jonka avulla työntekijät pystyisivät yhtenäistämään lastensuojelullista linjaansa. Petri Virtasen teorian mukaan hankkeen arviointi aloitetaan selvittämällä intressiryhmän tarpeet ja odotukset, jonka jälkeen muotoillaan arviointiasetelma ja tehdään arviointimalli, jonka avulla asiaa lähdetään tutkimaan. (2007, 144). Päätimme käyttää arviointikriteerinä ja näkökulmana työntekijöiden pedagogisen kehityksen sekä lastensuojelutietoisuuden yhtenäistämisen arviointia.

Arvioinnin suunnitteluvaiheessa ja sen käynnistämisessä kerätään kaikki tekijät mukaan, joilla on tutkimukseen liittyviä intressejä. Tällöin tehdään päätös mistä ollaan kiinnostuneita, keneltä tietoa aletaan kerätä ja millä menetelmillä (Virtanen 2007, 144.) Työssä suuressa roolissa olivat seurakunnan työntekijät ja heiltä haluttiin saada tarvittavat tiedot opinnäytetyötä ja materiaalin kehittämistä varten. Työskentelymenetelmänä päätettiin käyttää teemahaastattelua, havainnointipäiväkirjaa ja kirjallisen palautteen keräämistä.

Alkukartoitus seurakunnan aktiivisuudesta ja kokemuksista lastensuojelutyössä tehtiin hankkeena Korson seurakunnan nuorisotyössä. Kartoituksessa selvitettiin seurakunnan työntekijöiden ja nuorten kokemuksia ja mielipiteitä lastensuojelutyöstä. Kartoituksen menetelminä toimivat työntekijähaastattelut ja nuorilla teetetyt lyhyet kyselyt. Alkukartoituksen pohjalta työstettiin koeversio infomateriaalista, joka käsitteli lastensuojelua koskevia asioita, kuten milloin huolen tulisi herätä ja kuinka pitäisi toimia huolen herätessä.

Kesällä 2011 koeversio materiaalista lähti rippikouluihin hyödynnettäväksi ja arvioitavaksi. Infomateriaali jaettiin jokaisen rippileirin vastaavalle ohjaajalle saatekirjeen kera, jossa esiteltiin sekä kehittämishanke että infomateriaali ja työntekijöitä ohjeistettiin materiaalin käytössä ja palautteenannossa. Kirjeessä toivottiin myös, että materiaaliin tutustuvat rippileirille lähtevät isoset ohjaajan johdolla, sillä heilläkin voi olla ideoita materiaalin kehittämiseen. Ida havainnoi infomateriaaliin tutustumista ja käyttöönottoa kolmella rippileirillä.

Työntekijöiltä pyydettiin arvio materiaalista, jotta sitä voitaisiin kehittää toimivammaksi. Työntekijät antoivat palautetta ryhmähaastattelujen muodossa ja palautepäivässä kirjallisena palautteena keskustelujen pohjalta. Palautetta saatiin myös suoraan materiaaliin kirjattuna. Palautteiden runsas määrä yllätti, mutta kaikki saatu palaute haluttiin hyödyntää. Ryhmähaastattelut tehtiin kolmen rippileirin työntekijöille ja palautepäivässä kerättiin kaikkien kesän leireille osallistuneiden työntekijöiden palaute. Näiden avulla selvitettiin mitä he kaipaivat lisää ja mikä heidän mielestään oli toimivaa. Näin pyrittiin myös selvittämään työntekijöiden kokemuksia materiaalin pedagogisesta vaikuttavuudesta, pysyivätkö he oppimaan siitä jotain.

Prosessissa saadun runsaan palautteen käsittelemisessä hyödynnettiin teoria-
na Petri Virtasen materiaalia *Arviointi – arviointitiedon luonne, tuottaminen ja
hyödyntäminen*. Virtasen mukaan varsinaista arviointityötä on aineiston kerää-
minen ja sen analysointi. Saaduilla aineistoilla tulee olla merkitys arviota teh-
dessä. Tutkijan on itse ratkaistava kuinka näitä aineistoja analysoidaan. (2007,
144.) Aineiston analysoinnissa päätettiin käyttää sisällönanalyysia.

Virtanen on sitä mieltä, että raportointi on merkittävä osa työskentelyä ja mate-
riaalin hyödyntämistä. Tästä syystä onkin tärkeää, että saadut aineistot on kirjai-
tettu selkeään muotoon. Lopuksi saatu arviointitieto hyödynnetään työyhteisös-
sä. Tällöin arviointiprosessi päättyy ja nähdään saatujen tulosten laatu ja hyödyt-
tisyys. Hankkeessa on tärkeää ottaa vastuu kerätyn tiedon hyödyntämisestä.
Tällöin työyhteisössä voidaan havaita aitoja muutoksia. (Seppänen-Järvelä
2004, 34; Virtanen 2007, 144.) Saatujen tulosten pohjalta laaditaan paranneltu
version infomateriaalista, joka annetaan työyhteisön hyödynnettäväksi.

4.3 Lastensuojeluinfomateriaali

Infomateriaaliin koottiin tarvittavat tiedot lastensuojelusta seurakunnan työnteki-
jöille. Materiaalissa hyödynnettiin Vantaan kaupungin käyttöön tehtyä infomate-
riaalia *Lasta suojelemassa*. Materiaali koottiin selkeäksi ja helppolukuiseksi,
jotta se on nopea omaksua kiireisessä tilanteessa. Materiaali on pituudeltaan
kuusisivuinen ja se sisältää ohjeita työntekijöille lastensuojelullisissa tilanteissa
toimimiseen. Infomateriaali sai nimekseen *Seurakunta suojelee lasta –tietoa
lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille*.

Infomateriaalissa käydään läpi ilmoitusvelvollisuus ja ne henkilöt, joita se kos-
kee. Siinä käsitellään myös rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamis-
ta. Kolmannella sivulla käydään läpi syitä milloin lastensuojeluilmoitus tulisi teh-
dä. Lisänä on katsaus oman seurakunnan nuorten lastensuojelukokemuksiin.
Materiaalissa on listattu selkeä toimintajärjestys lastensuojeluilmoituksen te-
koon niin arkitilanteessa kuin leiriolosuhteissa. Viidennellä sivulla on kerrottu
lastensuojeluilmoituksen seuraamuksista. Materiaalista löytyy ajantasaiset yh-

teystiedot Vantaan kaupungin vaihteeseen, jota kautta ilmoitus tulisi tehdä, sekä sosiaali- ja kriisipäivystyksen puhelinnumero.

4.4 Tutkimusaineisto ja palautteenkeruumenetelmät

Korson seurakunnalle suunniteltua lastensuojeluinformateriaalia kehitettiin ke-
räämällä palautetta usealla tavalla ja pitämällä havainnointipäiväkirjaa materiaa-
liin tutustumisesta. Kehittämishanke oli monimenetelmällinen. Työntekijähaas-
tatteluja pidettiin kesän aikana ja infomateriaalin koeversiosta kerättiin palautet-
ta kirjallisesti kahdella tapaa. Runsaalla palautemäärällä pyrittiin saamaan pe-
rusteellista ja monipuolista aineistoa materiaalin työstöä varten.

Tutkimus- menetelmä	Aineiston keruun tapa	Aineiston muoto	Aineiston käsit- tely	Triangu- laatio
Alkukartoi- tuksen työn- tekijähaastat- telut	Teemahaastat- telu kuudelle kirkon työnteki- jälle	Nauhoitusten litterointi	Tekstin proses- sointi ja analy- sointi	Lähtötilan- teen kar- toitus ja tietojen keräys
Alkukartoi- tuksen kyse- ly nuorille	Kyselylomake nuorten kahvi- lan asiakkaille	Kyselylomake → tekstimassa	Kvantitatiivinen aineiston purku ja kokoaminen	materiaa- liin
Havainnoin- tipäiväkirja	Havainnointi ja päiväkirjamer- kinnät	Huomioita tutus- tumistilanteista keskustelujen perusteella	Havaintojen ana- lysointi ja johto- päästösten teko	Lasten- suojeluin- fomateri- aalin ke- hittämis- prosessin tulokset ja pedagogi- nen vai- kuttavuus
Materiaalipa- lautteet	Merkinnät ma- teriaalissa	Kommentit yhte- näiseksi tekstiksi → teemojen haku	Sisällönanalyysi/ luokittelu	
Ryhmähaas- tattelut	Teemahaastat- telut, jotka nauhoitettiin	Nauhoitusten litterointi	Sisällönanalyysi aineistojen luoki- tusten ja tutki- muskysymysten kautta	
Palauteko- kous	Keskustelu- muistiot kol- men ryhmän haastatteluista	Muistiinpanot keskustelujen pohjalta → teks- timassa	Sisällön analyysi/ luokittelu	

4.4.1 Lastensuojelukokemusten ja -tietoisuuden alkukartoitus

Alkukartoitus toteutettiin hankkeena Korson seurakunnalle. Hanke eteni seurakunnan työntekijöiden lastensuojelutietoisuuden kartoitus nimellä. Kartoitus tapahtui työntekijöitä haastattelemalla ja seurakunnan nuorille teetätettynä pienimuotoisena kyselynä lastensuojeluun liittyen. Näiden pohjalta kartoitettiin lähtötilanne ja työstiittiin lastensuojelufomateriaalin koeversio seurakunnan työntekijöiden käyttöön. Teoreettisena viitekehyksenä kartoituksessa toimi lastensuojelulaki ja etenkin sen asettama ilmoitusvelvollisuus

Kartoitus haluttiin tehdä nimenomaan haastatteluna, sillä tällä keinolla saataisiin aidoimpia ja monipuolisimpia vastauksia. Haastattelulajiksi valikoitui puolistrukturoitu haastattelu, toisin sanoen teemahaastattelu, jossa ilmiötä, jota selvitetään, on ennestään avattu ja analysoitu ja valmiiksi suunnitellun haastattelurungon avulla selvitetään haastateltavien subjektiivisia kokemuksia tilanteista (Hirsijärvi & Hurme 2000, 47). Haastatteluihin valittiin kysymyksiä tutkittavasta aiheesta, joiden pohjalta keskustelun jatkuessa voitaisiin esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavia lähestyttiin suullisesti, puhelimitse tai sähköpostitse. Kaikki, joita kysyttiin haastateltavaksi, suostuivat.

Kartoitusta varten haastateltiin kuutta Korson seurakunnan työntekijää, joille esitettiin 15 kysymystä ja keskustelut nauhoitettiin myöhempää työstöä varten. Haastattelukysymyksillä selvitettiin työntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä lastensuojelutyöstä sekä kartoitettiin lastensuojelutietoisuuden tasoa. Haastatteluiden jälkeen jokainen haastattelu litteroitiin ja vastauksia verrattiin toisiinsa. Haastateltaviksi valittiin henkilöitä, jotka toimivat seurakunnan eri työaloilla, lapsi-, diakonia-, seurakunta- ja nuorisotyössä. Työntekijöillä oli suuria eroja seurakunnan työkokemuksesta.

Haastateltavista suurin osa oli sitä mieltä, että resursseja lapsi- ja nuorisotyöhön käytetään riittävästi, muutaman mielestä jopa runsaasti. Muutama haastateltava oli kuitenkin huolissaan resurssien riittävydestä tulevaisuudessa budjetin tiukentuessa. Etenkin nuorisotyön puolelle useampi haastateltava toivoisi lisää resursseja käyttöön. Haastateltavat pitivät seurakunnan vahvuuksina las-

tensuojelutyössä ennaltaehkäisevyyttä, erityisnuorisotyönohjaajan virkaa, työntekijöiden helposti lähestyttävyyttä, kaikille avointa toimintaa, osan työntekijöistä pätevyyttä lastensuojelussa, moniammatillista yhteistyötä sekä pitkiä ja luottamuksellisia asiakassuhteita. Heikkouksiksi koettiin muun muassa se, että tiedon siirtyminen eri työalojen välillä ei aina toimi, työntekijöiden eritasoiset koulutus- pohjat, yhteisten toimintasääntöjen puuttuminen ja ihmisten lähestymiskynnys kirkon työntekijöitä kohtaan hengellisen puolen takia. Erona kunnan puolella tehtävään lastensuojelutyöhön nähtiin seurakunnan uskonnollisen ulottuvuuden vaikutus asiakaskuntaan ja asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Myös työntekijöiden verkoston uskottiin muodostuvan paremmin kunnan puolella.

Osa työntekijöistä oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Suuri osa näistä lastensuojeluilmoituksista oli tehty yhdessä toisen työntekijän kanssa tai kyseisen perheen kanssa yhteistyössä. Muutamat työntekijät olivat olleet kunnan työmuotojen ja seurakunnan välisessä verkostotyöryhmässä mukana, myös erilaisista projektityöryhmistä ja tukiryhmätoiminnasta oli kokemusta.

Ilmoitusvelvollisuuden haastateltavat kokivat järkeväksi, lapsen etua ajavaksi, yhteistä vastuuta korostavaksi ja asioihin puutumisen kynnystä alentavaksi. Huoli heräsi kuitenkin siitä, että ovatko kaikki seurakunnan palveluksessa toimivat tietoisia ilmoitusvelvollisuudestaan. Ongelmaksi nähtiin myös se, että ilmoitusvelvollisuus lisää ilmoitusten määrää, mutta resurssit ilmoituksia käsittelevillä tahoilla eivät lisäänty. Vaitiolovelvollisuuden suhteen ilmoitusvelvollisuuteen haastateltavat näkivät ongelmalliseksi luottamussuhteessa asiakkaan kanssa. Osa haastateltavista koki, että lain tuoma velvoite voi kuitenkin vaikuttaa myös helpottavalla tavalla, sillä voi perustella asiakkaalle toimintaansa. Rippisalaisuuden ja ilmoitusvelvollisuuden suhde oli joillekin haastatelluista epäselvä. Papin roolin uskottiin olevan haastava ilmoitukseen velvoittavissa tilanteissa. Yhtenä ratkaisuna nähtiin ripittäytyjän tai sielunhoidettavan ohjaaminen sellaisen työntekijän pariin, jota rippisalaisuus ei koske.

Kaikilla kirkontyöntekijöillä oli omakohtaisia kokemuksia lastensuojelusta ja heistä suurin osa oli ollut mukana lastensuojeluilmoitusprosessissa. Osa vastaajista oli kokenut pettymyksen tunteita lastensuojeluprosessien hitaudesta.

Myös työtiimin jäsenten eri käsitykset lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuudesta ovat aiheuttaneet hankalia tilanteita. Osapuolten yhteistyö koettiin erittäin tärkeäksi lastensuojelussa ja moniammatillinen osaaminen on vahvuus. Työntekijöiden kokemukset yhteistyöstä vanhempien kanssa olivat hyvin vaihtelevia ja tapauskohtaisia. Puolet työntekijöistä eivät mielestään kaivanneet lisää tietoa lastensuojelusta. Yksi mainitsi kaipaavansa lisää tietoa rippisalaisuudesta koskien lastensuojelua, kaksi toivoi yhteistä tietopankkia kaikille työntekijöille, joka soveltuisi myös rippikoulukäyttöön.

Pohjaksi nuorille tehtävään kyselyyn selvitettiin, mitä työntekijät haluaisivat kysyä nuorilta lastensuojeluun liittyen. Työntekijät mieltivät kokevatko nuoret, että heidän asioihinsa puututaan riittävästi. Myös sitä pohdittiin tietävätkö nuoret mistä hakea ja saada apua. Nuorten suhtautuminen ja kokemukset lastensuojelullisista toimenpiteistä herättivät myös mielenkiintoa. Työntekijät halusivat tietää miten puhumisen kynnystä voitaisiin madaltaa. Heitä kiinnosti kenen puoleen nuoret kääntyisivät koulussa ja seurakunnassa.

Haastatteluista saadut vastaukset vastasivat odotuksia. Hajontaa kokemuksissa ja näkemyksissä oli odotettu. Odotettavissa oli myös, että muun muassa rippisalaisuus tultaisiin kokemaan haastavana. Haastatteluilla saatiin kartoitettua seurakunnan työntekijöiden nykyistä tilannetta lastensuojeluun liittyen. Haastatteluissa yhtenäisenä linjana oli havaittavissa tarve yhteisille pelisäännöille ja moniammatilliselle työskentelylle lasten ja nuorten parissa.

Korson seurakunnan nuorten kahvilan asiakkailta teetätettiin kysely osana alkukartoitusta. Se sisälsi kysymyksiä liittyen lastensuojeluun ja nuorten kokemukseen kuulluksi tulemisesta ja aikuisten luotettavuudesta. Kysymykset oli muotoiltu siten, että niihin vastattiin joko myöntävästi tai kieltävästi, ympyröimällä omia kokemuksia vastaava vaihtoehto. Kyselyyn vastasi 30 nuorta, jotka olivat iältään 14-19 -vuotiaita. Vastaajina toimivat kummankin sukupuolenedustajat ja he olivat vapaaehtoisia.

Melkein kolmanneksella vastaajista oli henkilökohtaisia kokemuksia lastensuojelun parista. 90 prosenttia nuorista tunsivat jonkun, joka on ollut tekemisissä

lastensuojelun kanssa. Lähes kaikki vastanneista kokivat osaavansa hakea apua itselleen, jos heitä kohdellaan kaltoin. Yhtä moni nuori koki saaneensa tarpeeksi tukea aikuisilta elämänsä hankalissa tilanteissa. Yli puolet nuorista koki pystyvänsä puhumaan ongelmistaan koulussa työskentelevälle aikuiselle. Kaksi kolmasosaa nuorista oli sitä mieltä, että he voisivat puhua seurakunnassa työskentelevälle aikuiselle ongelmistaan. Nuoret kokivat keskimäärin kirkon työntekijät helpommin lähestyttäviksi, mutta vastaajien aktiivisuus seurakunnan toiminnassa vaikutti varmasti tulokseen.

4.4.2 Havainnointipäiväkirja

Havainnointi on hyvä keino saada tietoa siitä, kuinka ihmiset oikeasti toimivat. Havainnoinnissa ihmisten kertomalla ei ole merkitystä vaan sillä mitä tutkija havaitsee itse. Tätä tutkimusmenetelmää voi käyttää itsenäisenä keinona ja lisänä jonkin toisen tutkimusmenetelmän kanssa. Havainnoinnin eduksi luetaan se, että tämän menetelmän avulla päästään tutkittavan asian luonnolliseen ympäristöön. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 201-203.) Tässä työssä havainnointia on käytetty muiden menetelmien lisäksi. Kesän aikana opinnäytetyötä edistettiin havainnointipäiväkirjan avulla kolmella rippileirillä. Ida piti leirien lomassa päiväkirjaa siitä, kuinka materiaaliin tutustuttiin ja kuinka se otettiin vastaan. Kaikki kolme leiriä tehtiin eri leiripaikoissa ja eri vetäjätiimien ja isosten kanssa, joten jokainen leiri muodosti omanlaisensa havainnointiympäristön. Ida täytti päiväkirjaa kirjaamalla havaintoja vihkoon. Jokaisella leirillä vastaanotto oli omanlaisensa. Kesän jälkeen vihkon kirjaukset purettiin tiedostolle, josta ne jäsenneltiin osaksi opinnäytetyötä.

Ensimmäisellä leirillä mukana infomateriaaliin tutustumassa oli ohjaajatiimissä pappi ja kirkonnuorisotyönohjaaja. Heidän lisäksi materiaalia pääsi tarkastelemaan kuusi isosta, viisi heistä oli ensimmäistä kertaa isosena, yksi toista kertaa. Ohjaajien kesken heräsi useamman kerran viikon aikana materiaaliin liittyen keskustelua nuorten päihdekokeilujen ja ilmoitusvelvollisuuden suhteesta. Keskusteluissa muisteltiin paljon omia kokemuksia nuoruudesta ja verrattiin niitä nykypäivään. Työntekijät pohtivat, että Suomessa alkoholikulttuuri on niin syvässä, ettei juomista pidetä niin suurena uhkana nuoren kehitykselle. On en-

nemminkin normaalia, että nuoret päihteiden kautta testaavat rajojaan. Tämän ajatusmaailman todettiin olevan ristiriidassa Suomen alkoholilain ja lastensuojelulain kanssa. Useat nuoret kokeilevat alaikäisenä juomista. Työntekijät miettivät tulisiko heidän tehdä lastensuojeluilmoitus, jos nuori kertoisi juoneensa itsensä joskus humalaan. Keskusteluissa todettiin, että usein nuoret myös paisuttelevat juomatarinoitaan, eikä aina tiedä mikä pitää paikkansa ja millä haetaan vaan kavereiden huomiota ja hyväksyntää. Pitääkö siis aikuisella olla varma tieto päihteiden käytöstä vai riittääkö kuulopuhe syyksi ilmoitukselle.

Leirin pappi mietti sitä, että miten ohjaajan ja leiriläisen välinen luottamuksellinen keskustelu tuo oman lisänsä ongelmaan. Jos pappi esimerkiksi keskustelee nuorten kanssa valistus mielessä nuorten juomatottumuksista, ja selviää, että jotkut nuorista käyttävät päihteitä säännöllisesti, onko pappi silloin velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen vai meneekö luottamuksellinen keskustelu sielunhoidon tai rippisalaisuuden piiriin. Työntekijät tulivat siihen tulokseen, että heidän tulee käyttää omaa harkintakykyään tilanteessa.

Isosille näytettäessä infomateriaalia he ottivat sen hyvin vastaan ja sanoivat kokevansa, että siitä löytyy kaikki tarvittava tieto. Ulkoasua tosin toivottiin kutsuvammaksi ja värikkäämmäksi. Isokset olivat melko yksimielisiä antaessaan palautetta. Havainnoijan silmin, isokset eivät kuitenkaan osoittaneet infomateriaalia kohtaan niin suurta kiinnostusta, että siitä olisi jaksettu miettiä jotain kritiikkiä. Isosen tehtävän ja iltaohjelman suunnittelu oli selvästi mielekkäämpää, mikä on ihan ymmärrettävää. Isosten keskuudessa oli havaittavissa eroja materiaaliin paneutumisessa, koska toiset käyttivät tutustumiseen enemmän aikaa kuin toiset.

Toisella rippileirillä, jossa tehtiin havainnointia, ohjaajina oli nuorisotyönohjaaja ja pitkään virassa ollut pappi. Isosia leirillä oli kuusi, kaksi ensimmäistä kesää isosina ja neljä toista, ja heitä ohjeistamassa mukana oli lisäksi boltsi, eli eräänlainen isosten isonen. Nuorisotyönohjaaja oli jo aiemmalla leirillä tutustunut materiaaliin, jonka takia hän ei perehtynyt materiaaliin toista kertaa. Osa isosista ei tutustunut materiaaliin. Isosista osa kuitenkin tutki materiaalia leirin loppupuolella. He olivat sitä mieltä, että materiaali sisältää selkeät ohjeet, mutta ilmoituksen

tekojärjestyksen suhteen miettivät, että onko se toimivimmassa muodossa. He kokivat kuitenkin, että on tärkeää, että on joku selkeä järjestys, jolloin on helpompaa edetä kun tietää mitä pitää hoitaa ensin ja mitä seuraavaksi. Myöskään leirin pappi ei keksinyt lisättävää, hän piti vihkoa selkeänä ja hyvänä. Valitettavaa oli, etteivät kaikki isoset ennättäneet tutustumaan vihkoon, liekö ollut kyse mielenkiinnon puutteesta vai veivätkö leiriläiset suurimman huomion.

Kolmannella leirillä oli ohjaajina pappi ja erityisnuorisotyönohjaaja. Isosia oli kuusi ja kaikki olivat isosina toista vuotta. Heidän lisäksi leirillä mukana oli vielä boltsi. Palautteenkeruu infomateriaalista jäi loppuleiriin, kuten muillakin leireillä. Infomateriaali annettiin tutkittavaksi isosille leirin viimeisiksi päiviksi, mutta he selasivat sen melko kiireisesti läpi. Osa isosista ehti sen verran antaa palautetta, että he kokivat materiaalin selkeäksi. Leirin pappi ehti katsoa materiaalin läpi ja antoi palautetta, että se on hyvä ja yksinkertainen. Hän piti erityisesti materiaalin kohdasta, jossa lastensuojelua ja ilmoitusvelvollisuutta on käsitelty rippisalaisuuden kannalta. Yksi korjaus ehdotus tuli myös materiaalin otsikkoon liittyen. Se voisi ilmaista tarkemmin alueen, jolle vihko on tehty, tai sitten puhelinnumerot voitaisiin muuttaa yleispäteviksi. Erityisnuorisotyönohjaaja oli ollut jo niin tiiviisti vihkon työstössä mukana, että hänen kanssaan sovittiin, että hän antaa palautteen haastatteluissa.

Jokaisella leirillä yhteiseksi havainnoksi nousi se, että leiriolosuhteet eivät ole ihanteellisia materiaaliin tutustumiseen ja palautteen miettimiseen. Rippileirit ovat kuitenkin niin hektisiä ja omalla jatkuvalla toiminnalla ja tiiviillä aikataululla täytettyjä, että aikaa ja energiaa ei välttämättä jää uuteen tutustumiseen. Siksi onkin ymmärrettävää, että jollain kesän leireillä palautteenanto materiaalista oli unohtunut kokonaan. Varsinkin isosissa oli havaittavissa mielenkiinnon puutetta, koska leirillä oli tarjolla mielekkäämpää tekemistä. Työntekijät olivat huomattavasti kiinnostuneempia tutustumaan materiaaliin vaikka heidänkin välillä oli havaittavissa eroja kiinnostuksen tasossa. Lisäksi yhteisenä havaintona oli, että työntekijöiden mielestä kyseiselle materiaalille on tarve ja on hyvä, että sellainen tehdään. Kuitenkaan se, että oltaisiin leirin lomassa kehittämässä itse mukana materiaalia, on saanut kuitenkin huomattavan vastaanoton. Lieneekö syytä se, että kaikki eivät tiedä valmiiksi paljoakaan lastensuojelusta. Isoset keskit-

tyvät leireillä mieluummin leirinohjelman ylläpitämiseen ja nuoriin tutustumiseen, mikä on luonnollista, sillä ne ovatkin isosen päätehtäviä.

4.4.3 Materiaalipalautteet

Kesän aikana työntekijät tutustuivat jaettuun lastensuojeluinfomateriaalin koeversioon saatekirjeen ohjeiden mukaisesti. Osa vetäjätiimeistä palautti leirin loputtua materiaalin kommentoituna ja kesän jälkeen nämä kommentit kirjattiin ylös opinnäytetyön työstöä varten. Materiaaleista kolme tuli takaisin kommenttien kera. Kohdassa, jossa lueteltiin asioita, joiden pohjalta lastensuojeluilmoitus täytyy tehdä, yksi ryhmä oli miettinyt tulisiko siihen lisätä kohta siitä, jos nuori tai lapsi vahingoittaa itseään. Lisäksi kävi ilmi, että osalle seurakunnan työntekijöistä oli annettu jo kesää varten sosiaalitoimesta toimimisjärjestys huolen herätessä. Sen mukaan työntekijän tulisi ensimmäiseksi ottaa yhteyttä lastensuojelutyöntekijään ja kertoa tilanne, jolloin tämä arvioi tilanteen vakavuuden. Tämän jälkeen asiasta tulisi ilmoittaa kirkkoherralle ja lähiesimiehelle. Seuraavaksi otettaisiin yhteys vanhempiin, joille kerrotaan omasta ilmoitusvelvollisuudesta ja mahdollisesti tavataan vanhemmat. Myös nuorelle tulisi selvittää tilanne ja kertoa siitä, että työntekijä on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. Vasta tässä vaiheessa tehtäisiin ilmoitus ja turvattaisiin rippileirin normaali jatkuminen, jos tilanne sattuu leiriolosuhteissa.

Toisessa materiaalissa kehoitettiin huomioimaan, että ilmoitusvelvollisuus koskee myös työsuhteessa olevia. Tätä ei ole erikseen mainittu, vaan pääsääntöisesti puhutaan virassa olevista henkilöistä. Nuorten päihteiden kokeilu oli myös nostettu esiin, ja ehdotettiin, että otsikkoa muokattaisiin ”lastensuojeluilmoitusta tulee harkita” muotoon. Materiaalin palautteessa oli kiinnitetty huomiota lastensuojeluilmoituksen tekojärjestykseen. Ryhmä oli miettinyt, että olisiko mahdollista saada konsultaatiota esimerkiksi joltain oman työyhteisön asiantuntijalta ja onko perheeseen yhteydenotto kaikkien työntekijöiden vastuulla.

Kolmannessa vihkossa palautetta oli annettu muutamasta asiasta. Myönteistä palautetta oli annettu siitä, että vihkoon oli tuotu mukaan paikallista näkökulmaa omien nuorten tilanteen kautta. Huolen herätessä otsikon alla olevaan toiminta-

järjestykseen oli mietitty voisiko siinä olla myös ohjeita isoselle. Esimerkiksi tilanteessa, jossa isokset saavat luottamuksellisesti tietoonsa leiriläisistä jotain huolta herättävää tietoa, voisivat toimintaohjeet olla tarpeen. Ryhmä oli myös miettinyt sitä, että kuuluuko ilmoituksen tehneen työntekijän jatkossa seurata tilannetta. Kokonaisuudessaan kuitenkin vihko koettiin selkeäksi ja toimivaksi.

4.4.4 Haastattelut

Yhtenä palautteenkeruumenetelmänä kehittämishankkeessa toimivat työntekijähaastattelut kolmelta kesän rippileirien vetäjätiimiltä. Jokaiseen vetäjätiimiin kuului kolme työntekijää. Haastatteluihin osallistuivat molemmat opinnäytetyöntekijät. Haastatteluissa sovellettiin teemahaastattelun kaavaa. Teemahaastattelussa tutkittavaa ilmiötä on ennestään avattu ja tämän pohjalta on suunniteltu haastattelurunko, jolla selvitetään haastateltavien subjektiivisia kokemuksia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Teksti tiivistettiin ja palautteen kannalta olennaiset osat otettiin esiin.

Haastatteluissa selvitettiin työntekijöiden mielipiteitä lastensuojelumateriaalista, ehdotuksia sen parantamiseksi ja sitä onko materiaalilla ollut vaikutusta pedagogisesti. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että materiaalin oli helppo tutustua leiriolosuhteissa, koska se oli selkeä ja helppolukuinen. Leirin hektisyyden takia koettiin tärkeäksi, että materiaali on selkokielistä ja riittävän lyhyt, jolloin sen tarkasteleminen ei vie niin kauan aikaa ja siitä on helppo löytää nopeasti tarvittava tieto. Materiaali koettiin ajankohtaisiksi kun työskennellään nuorten parissa.

Vaikutelma materiaalista oli haastateltavista informatiivinen ja käsikirjamainen. Yleisesti haastateltavat olivat tyytyväisiä materiaalin selkeyteen jaottelun suhteen ja siihen, että sen lukeminen oli nopeaa. Haastateltavat kokivat hyödylliseksi materiaalissa rippisalaisuuden ja lastensuojelun välisen ristiriidan selkeän selvittämisen. Milloin olisi hyvä tehdä lastensuojeluilmoitus, järjestelmälliset toimintaohjeet sekä yhteystiedot mihin tulee ottaa yhteyttä, koettiin myös erittäin tärkeiksi. Eräs haastateltavista mainitsi myös nuorten kyselystä saadut tulokset hyödyllisiksi varsinkin keikkatyöläisille. Eräs työntekijä koki, ettei ollut uransa

aikana koskaan tarvinnut materiaalissa esitettyjä ohjeita. Hänelle koko lastensuojelumateriaali oli uutta tietoa ja hän koki sen hyödylliseksi silmien avaajaksi. Myönteistä palautetta annettiin kohdasta, jossa selvitettiin, ettei lastensuojeluilmoitus johda aina suoraan lapsen huostaanottoon. Infomateriaaliin liitetyt raamatulliset perusteet koettiin mielekkäiksi. Ne antoivat materiaalille sellaisen vaikutelman, että se oli tehty nimenomaan seurakunnan työntekijöille.

Materiaaliin haluttiin lisätä tietoa siitä, että seurakunnan työntekijöillä on mahdollisuus soittaa johtavalle sosiaalityöntekijälle ja pyytää konsultaatioapua hankalassa ja epäselvässä tilanteessa. Nuorten alkoholin käyttö ja siihen liittyvät kysymykset tulivat esille haastatteluissa. Haastateltavia mietitytti myös se milloin nuoren oireilu on niin vakavaa, että siitä pitäisi tehdä ilmoitus. Nykyään hyvin moni nuori oireilee, mutta ei kuitenkaan aina kotiolojen takia. Eräs pappi mietti tilanteita, joissa nuoren kanssa on keskusteltu esimerkiksi hänen päihteiden käytöstään luottamuksellisesti. Jos ilmenee, että hän käyttää päihteitä säännöllisesti, onko siinä tilanteessa soveliasta rikkoa luottamus nuoreen tekemällä lastensuojeluilmoitus. Huolta aiheutti myös se, jos työntekijä on kuullut kuulopuheena jonkun nuoren hankalasta elämäntilanteesta, voiko sen perusteella tehdä ilmoitusta. Materiaaliin kaivattiin selvennystä siitä oliko materiaali tarkoitettu pelkästään Korson seurakunnan käyttöön vai oliko tarkoituksena jakaa sitä muillekin seurakunnille. Materiaaliin kaivattiin myös jonkin instanssin, kuten seurakuntaneuvoston, merkintä sen kelpoisuudesta seurakunnan työntekijöiden käyttöön.

Eräs työntekijä mainitsi, että olisi hyvä ottaa lapsen vanhempiin yhteyttä ennen ilmoituksen tekoa, koska tämä helpottaisi jatkossa työntekijän ja perheen välistä yhteistyötä. Hänestä samalla, kun kertoo esimiehelleen tekemästään lastensuojeluilmoituksesta, asiasta pitäisi kertoa myös muille työntekijöille, jotka voivat olla tekemissä asian kanssa. Kriteerit huolen aiheista olivat osalle uusia asioita. Haastateltavat olivat luulleet, että ilmoitus tehdään vain kraaveissa tilanteissa, kuten selkeässä tapauksessa, jossa havaitaan lapsen tai nuoren olevan selkeästi heitteillä tai fyysisen väkivallan uhri. Uutena asiana heille tuli esimerkiksi se, että lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, jos havaitsee puutteita lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja huolenpidossa. Nämä olivat haastateltavista haastavia kohtia,

koska ne ovat vaikeita todentaa käytännössä. Eräs haastateltava koki myös haastavaksi murrosiän oireilun ja muun oireilun välisen eron arvioimisen. Työntekijät oppivat materiaalista rakenteen, jonka mukaan tulee toimia huolen herätessä. Lähes kaikilla oli käsitys siitä miten ilmoitus tulisi tehdä, mutta nyt he saivat yhtenäisen toimintaohjeen.

Korsolaisnuorille tehdyn kyselyn tulokset olivat antaneet työntekijöille uutta näkökulmaa seurakuntansa nuorista. Monikaan työntekijä ei ollut tiennyt kuinka monella nuorista oli omakohtaisia tai ystävän kautta saatuja kokemuksia lastensuojelusta. Eräälle työntekijälle koko lastensuojelu kuvio oli lähes tuntematon, joten hän koki hyötynensä pedagogisesti materiaalista erittäin paljon.

4.4.5 Palautekokous

Keräsimme palautetta kesän leireillä mukana olleesta infomateriaalista rippikoulujen palautepäivässä 1.9.2011. Mukana olleista Korson seurakunnan työntekijöistä muodostettiin pieniä ryhmiä, joille jaettiin infomateriaali ja valmiiksi laadittu palautepaperi, joka sisälsi keskustelun tueksi suunniteltuja kysymyksiä ja heidät ohjeistettiin kirjaamaan keskustelussa keskeisimmiksi nousevat asiat paperille. Saatu aineisto kirjattiin tekstimassaksi ja osaksi opinnäytetyön aineistoa.

Useampi ryhmä oli mieltänyt vihkon selkeäksi ja hyväksi infopakettiksi. Rippisalaisuuden ja oman seurakunnan nuorten tilanteen selkeyttäminen koettiin hyväksi myös tässä palautemuodossa. Yhden ryhmän mielestä infomateriaali oli hyvin jäsennelty ja käytännönläheinen. Toinen ryhmä koki, että materiaali antaa turvaa leirille lähtöön. Ryhmien palautteesta selvisi, että selkeä ulkoasu ja jäsentely, ajantasaiset yhteystiedot ja yksinkertaiset toimintaohjeet sekä kuinka toimia lastensuojelua vaativissa tilanteissa olivat tarpeellisia. Yksi ryhmä koki hyödylliseksi etenkin materiaalin kohdan, joka oli otsikoitu ”Miten teen lastensuojeluilmoituksen?”.

Lähes kaikkien ryhmien mielestä lastensuojeluilmoituksenteko-ohjeen järjestys oli epälooginen. Monet työntekijät kokivat tärkeäksi olla yhteydessä perheeseen ja saada konsultaatiota esimieheltä tai sosiaalihuollontyöntekijältä ennen ilmoi-

tuksentekoa. Myös sanamuotoja kehoitettiin tarkastamaan, varsinkin lakitekstiä lainatessa. Yksi ryhmä mietti, että mikä osa lastensuojelunprosessista kuuluu kirkon työntekijälle ja mikä on sosiaalihuollon osuus.

Infomateriaalia pidettiin lyhyenä ja napakkana, mikä helpottaa sen läpikäyntiä yhdessä työryhmässä. Materiaalia pidettiin hyvänä ja kattavana perusrunkona lastensuojeluasioissa. Osa työntekijöistä koki, että vihko vaatii mietintää ja, että se kannattaa hyväksyttää seurakuntaneuvostolla. Työstä saatiin myönteistä palautetta ja kiitosta. Myöhemmin suullisesti yksi ryhmä pohti, kuuluisiko seurakunnan omasta kriisituesta mainita materiaalissa. Ryhmä ehdotti myös, että voisiko jonkun työntekijän nimitä niin sanotuksi lastensuojelun asiantuntijaksi, joka voisi konsultoida muita lastensuojeluun liittyvissä asioissa.

4.5 Tulosten analysointi

Aineiston analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysia, jossa aineistoa analysoidaan puolueettomasti ja järjestelmällisesti. Aineistolla tässä analyysimenetelmässä voidaan tarkoittaa niin päiväkirjaa, haastattelua kuin raporttiakin. Se on eräänlaista tekstianalyysia. Sisällönanalyysissa tekstien merkitykset ovat tutkittavana. Tarkoituksena on saada mahdollisimman tiivis ja yleistettävä kuvaus käsiteltävästä aiheesta ja sisällönanalyysia käyttämällä saadaan aineisto tiivistettyä ja järjestettyä siten, että siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä. Etenkin sitä tutkitaan miten kokonaisuus ja yksittäiset tekijät ovat suhteessa toisiinsa. Sisällönanalyysissa pyritään kuvaamaan aineiston sisältö sanallisesti. Sisällönanalyysissa voidaan hyödyntää sekä laadullista että määrällistä analyysia. Molempia menetelmiä voidaan käyttää samassa tutkimuksessa. Sisällönanalyysilla voidaan tuottaa sanallisesta aineistosta määrällisiä tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-107, 109-116.)

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa laadullisen analyysin kautta aineisto jaotellaan pienempiin osiin, osat eritellään käsitteiden kautta ja lopuksi aineisto muokataan kokonaan uuteen muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109-116). Aineistoa lähdettiin analysoimaan luokittelemalla se sisältöluokkiin, joihin tiivistettiin eri

palautteenkeruumuodoista saadut huomiot. Tämän jälkeen tiivistetty aineisto jaoteltiin viiteen eri kategoriaan. Näitä olivat ilmoitusvelvollisuudesta heränneet kysymykset, huolen heräämisestä ja ilmoituksen teosta heränneet kysymykset, rippisalaisuutta ja vaitiolovelvollisuutta koskevat kysymykset, infomateriaalin pedagoginen kehittävyys ja materiaalin yleinen palaute. Huomiot jaoteltiin sopivimpiin kategorioihin ja jos kyseinen huomio nousi esiin useamman kerran, merkittiin kyseisen lauseen perään plus-merkki. Aineiston kategorioiminen helpotti analysointia.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäisen kategorian tutkiessa selvisi, että suurimmalla osalla työntekijöistä oli aikaisempaa tietoa lastensuojelusta. Suuri osa työntekijöistä oli tietoisia ilmoitusvelvollisuudestaan ja he halusivat korostaa, että velvollisuus koskee myös kausityöntekijöitä, ei ainoastaan virassa olevia. Muutamille työntekijöille tämä ei kuitenkaan ollut täysin selvää ja he kyseenalaistivat oman ilmoitusvelvollisuutensa ja pohtivat, voivatko he siirtää vastuun esimerkiksi esimiehelleen. Se, mitä ilmoituksen teosta seuraa, ei kaikille ollut selvää ja he pitivät hyvänä sitä, että saivat siitä lisää tietoa infomateriaalista. Työntekijät olivat saaneet aiemmin tietoa alueen vastaavalta lastensuojelutyöntekijältä ja kunnan työntekijät koettiin jatkossakin mahdolliseksi konsultaatiotahoksi.

Toinen kategoria sisälsi kysymyksiä huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen teosta. Työntekijöiden on tärkeää muistaa välittää tieto ilmoituksenteosta eteenpäin. Omalle esimiehelle sekä kirkkoherralle tulee kertoa, jos työntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen. Ylempien tahojen on tiedettävä, jotta he pystyvät tarvittaessa vastaamaan vanhempien kysymyksiin ja olemaan työntekijän tukena. Koko työyhteisölle asia ei kuitenkaan kuulu arkaluontoisuutensa ja luotamuksellisuutensa takia. Kiireisessä tilanteessa ilmoitus on kuitenkin tehtävä viipymättä. Jos nuoren tai lapsen hyvinvointi on vakavasti uhattuna ja esimies ei ole tavoitettavissa, ei esimiehen tai lastensuojelutyöntekijän konsultaatiota voida jättää odottamaan.

Yksi useampaan kertaan esille tullut aihe oli nuorten päihteiden kokeilu ja siihen reagoiminen. Alkoholilain kuudennen luvun 34 §:n mukaan alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan alkoholia (Alkoholilaki 1994). 15 vuotta täyttäneet nuoret ovat rikosoikeudellisesti vastuussa ja tästä syystä poliisilla on mahdollisuus antaa nuorelle rikesakko alkoholin hallussapidosta sekä ilmoittaa nuoren vanhemmille (Nurmijärven kunta i.a.). Lastensuojelun käsikirjassa mainitaan, että lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä myös, jos nuoren huomataan käyttäneen päihteitä (Sosiaaliportti 2011). Lastensuojeluilmoituksen teko on siis tarpeen periaatteessa aina, kun työntekijä kohtaa työssään päihteitä käyttäviä nuoria.

Työntekijöiden mielestä osa ilmoituksen tekemiseen johtavista syistä on tilannekohtaisia ja vaatii työntekijöiden omaa arviointikykyä.

Korson seurakunnan työntekijöillä oli selkeä tarve yhteisille toimintaohjeille lastensuojelutilanteissa toimiakseen. Seurakunnassa ei ole aiemmin ollut yhtenäistä toimintaohjetta. Infomateriaalin koeversiossa esitetty toimintajärjestys lastensuojeluilmoituksen teosta herätti paljon keskustelua. Järjestyksestä oltiin monta eri mieltä. Moni piti niiden selkeyttä ja yksinkertaisuutta hyvänä, osa kaipasi järjestyksen muokkausta. Nuorisotyön työntekijät olivat aiemmin saaneet ohjeita toimimisjärjestyksestä Korson alueen vastaavalta lastensuojelutyöntekijältä. Nämä ohjeet eivät täysin täsmänneet infomateriaalin ehdotuksen kanssa, joka pohjasi lastensuojelulakiin ja Lastensuojelun käsikirjan ohjeisiin. Vastaavaan lastensuojelutyöntekijään yritettiin saada yhteys, jotta materiaalia varten olisi saatu tiedoksianto hänen näkemyksestään asiaan. Useista yhteydenottoyrityksistä huolimatta työntekijää ei tavoitettu, minkä takia tiedoksianto jäi pois. Kehittämistyön aikataulu ei olisi enää riittänyt tiedoksiannon työstämiseen.

Kolmas kategoria käsitteli rippisalaisuutta ja vaitiolovelvollisuutta. Työntekijät pohtivat useampaan kertaan ohjaajan ja nuoren välisen luottamuksellisen keskustelun luonnetta. He pohtivat koskeeko rippisalaisuus tällaisia keskusteluja. He pitivät kuitenkin tärkeänä sitä, että infomateriaalissa rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittaminen oli ilmaistu yksinkertaisesti. Lastensuojelulain mukaan ainoastaan lehtorin tai papin rippisalaisuutta ja sielunhoidollista keskustelua koskevat säädökset ovat voimassa ilmoitusvelvollisuuden rinnalla (Lastensuojelulaki 2007).

Neljännän kategorian aiheena olivat pedagogisen kehityksen kokemukset. Jotkut työntekijät kokivat leiriolosuhteet hankalaksi työn kehittämisen kannalta, koska leirin aikataulu oli hektinen. Kuitenkin materiaalin ja sen sisältämän tiedon mukanaolo leirillä toi osalle turvantunnetta. Materiaalin selausta ennen leiriä pidettiin hyvänä orientaationa ja tilanteen vaatiessa tarvittava tieto olisi tarpeeksi tiiviissä paketissa. Materiaalista löytyi useammalle työntekijälle uutta tietoa lastensuojelusta. Tietopohjaan vaikutti selkeästi työntekijöiden eri koulutukset ja niiden sisällöt. Työaloittain oli myös havaittavissa eroja tiedoissa. Infoma-

teriallissa esitetystä otoksesta nuorten kahvilan asiakkaille teetetyistä kyselyistä, työntekijät saivat uutta näkökulmaa alueen lastensuojelullisesta tilanteesta. Yleisesti ottaen työntekijät kokivat infomateriaalin soveltuvan työvälineeksi työssään.

Yksi nuoruusiän kehitystehtäviin kuuluvista prosesseista on vanhemmista irrottautuminen ja tästä syystä nuori voi oireilla uhmakkaasti. Irrottautumisprosessin työstö voi ilmetä myös epäsosiaalisena käytöksenä. (Himberg, Laakso, Näätänen, Peltola & Vidjeskog 2004, 95-96.) Työntekijät pohtivat saadussa aineistossa nuorten eriasteista oireilua. Toisinaan koettiin hankalaksi nähdä erot nuorten kehitysvaiheeseen kuuluvan oireilun ja muun oireilun välillä. Normaaliin nuoren kehitykseen kuuluu jonkinasteista oireilua, joka ei välttämättä kerro nuoren kotiohjelmien puutteista. Tästä syystä työntekijät pohtivat mikä on riittävää oireilua lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Jos työntekijällä herää huoli nuoren käytöksestä, ei lastensuojeluilmoitus ole turha. Vaikka nuoren kotona ei ongelmia olisi, voi nuori ja hänen perheensä hyötyä tukitoimista. Perhe saattaa olla myös tietämätön nuorensa voimakkaasta oireilusta, jolloin kontakti kotiin on tarpeellinen. Työntekijät oppivat materiaalista, että ilmoituksen voi tehdä laimeammankin oireilun perusteella. Ilmoitus tai yhteydenotto nuoren kotiin saattaa toimia ennaltaehkäisevästi nuoren kannalta.

Viidennessä kategoriassa tarkasteltiin materiaalista saatua yleistä palautetta. Infomateriaali sai yleisesti ottaen myönteistä palautetta, koska se koettiin selkeäksi ja käytännönläheiseksi. Myönteiseksi koettiin myös se, että materiaali oli selvästi suunnattu kirkonalan työntekijöiden käyttöön ja se sisälsi viitteitä kristilliseen arvopohjaan. Työntekijät pitivät hyvänä sitä, että materiaalissa kerrottiin oman alueen nuorten tilanteesta. Työntekijät saivat selkeän käsityksen alueensa nuorten tilanteesta. Ajantasaiset yhteystiedot saivat myös kiitosta. Kehitysideoina materiaaliin nousivat ehdotukset otsikon viittauksesta Korson alueeseen. Tällä hetkellä infomateriaalin otsikosta ei selviä mille seurakunnalle se on tarkoitettu. Lisäksi ehdotettiin, että infomateriaaliin lisättäisiin erilliset toimintaohjeet isosille. Milloin teen lastensuojeluilmoituksen – listaan kaivattiin kohta, jossa mainitaan nuoren itsensä vahingoittaminen, mutta listassa mainitaan jo lapsen oireilu fyysisesti tai henkisesti, joka kattaa tämän kohdan.

Palautteen mukaan työntekijät toivoisivat, että infomateriaali hyväksytettäisiin seurakuntaneuvostolla. Lopullinen versio lastensuojelufomateriaalista hyväksytetään ehdotuksen mukaisesti seurakuntaneuvostossa kevään 2012 aikana. Esille nousi myös, kannattaisiko seurakunnan oma kriisiapu mainita materiaalissa. Työntekijöiden parissa heräsi ajatus tulisiko heidän nimetä keskuudestaan yksi työntekijä lastensuojeluasiantuntijaksi, joka toimisi tilanteissa työyhteisön omana konsulttina ja vastuunkantajana.

Tutkimuksella olemme pystyneet osoittamaan, että infomateriaalin avulla voidaan parantaa seurakunnantyöntekijöiden lastensuojelutietoisuutta. Tiedon lisäämisen määrä vaihteli kuitenkin työntekijästä riippuen. Osa työntekijöistä sai täydennystä ennestään jo laajaan osaamiseensa lastensuojelusta, osalle useampi yksityiskohta oli täysin uutta. Lähtökohtaisesti siis työntekijöiden tietopohjissa oli havaittavissa suuria eroja, mutta infomateriaali toimii näitä eroja tasautavana tekijänä.

Työntekijöiden linjan yhtenäistämistä kehittämishankkeella on vielä vaikea arvioida, koska prosessi on edelleen käynnissä. Materiaalin työstöprosessi alkaa olla valmiina, mutta se miten lopullinen versio materiaalista leviää työyhteisöihin jää vielä nähtäväksi. Kuitenkin yhteinen kehittämistyö on selvästi herättänyt työyhteisössä keskustelua ja esimerkiksi seurakunnan omaa lastensuojeluasiantuntijan vakanssia on alettu ideoimaan. Lisäksi työntekijöiden oma mielipide materiaalin antamasta yhtenäisestä linjasta lastensuojeluasioihin oli positiivinen ja sille nähtiin selkeä tarve.

Työntekijät olivat poikkeuksetta sitä mieltä, että lastensuojelufomateriaali soveltuu työvälineeksi seurakunnan työssä. Tällaista materiaalia oli ennen opinnäytetyöprosessin alkamista kaavailtu ja sellainen olisi työstetty joka tapauksessa. Tehty materiaali miellettiin hyväksi työvälineeksi sen käytännöllisyyden takia ja se toimii yhteisenä tietopankkina lastensuojelusta työntekijöille. Muutamia yksityiskohtia haluttiin muokata mutta pääsääntöisesti materiaali koettiin hyväksi.

6 POHDINTA

Tutkimuksemme aihe herätti meissä suurta mielenkiintoa, koska olemme molemmat työskennelleet seurakunnassa sekä lastensuojelutyössä. Tutkimuksen tekeminen oli hyvin mielekästä. Tutkimusprosessi oli itsenäistä työskentelyä ja olimme ”oman työmme herroja”. Vastasimme itse kaikesta työhömmä liittyvästä aikataulutuksesta ja yhteydenpidosta seurakuntaan. Tämä oli toisinaan haastavaa, koska tällainen työskentely oli meille melko uutta. Omasta aikataulusta vastaaminen ja työstä vastuunottaminen toivat meille ammatillista varmuutta ja valmensivat meitä työelämää varten. Meille tuntemattomat työmuodot, kuten haastattelututkimus ja palautekokouksen pitäminen, loivat epävarmuutta omaan osaamiseen. Totesimme kuitenkin, että tekemällä oppii ja siitä saa uudenlaista varmuutta työskentelyyn. Kehityimme tutkimusta tehdessämme ammatillisesti.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä kasvatti ryhmätyötaitojamme. Havaitsimme työtä tehdessämme, että vaikka välillemme syntyi ristiriitoja, niistä kuitenkin selvitettiin keskustelemalla. Toisen huomioiminen ja kompromissien teko ovat olleet suuressa roolissa työtä tehdessämme. Uskomme, että olemme kehittyneet työn aikana ammatillisesti ja stressinsietokykymme on kasvanut.

Haastattelujen työstäminen ja toteutus muodostivat suuren osan tutkimusprosessistamme. Haastattelurungon laatiminen oli yllättävän haastavaa ja havaitsimmekin aineistoa purkaessamme, että olisimme voineet tähdentää kysymykset paremmin. Laatiessamme kysymyksillä olisimme voineet saada laajempia-kin vastauksia, jos olisimme osanneet esittää parempia tarkentavia kysymyksiä, eikä haastattelutilanne olisi ollut niin vieras. Uskomme kuitenkin, että tästä huolimatta aineistomme on riittävä kehittämishankkeen kannalta.

Työmme edetessä huomasimme saaneemme aineistoa enemmän kuin olimme suunnitelleet. Kaikki palautteenkeruumenetelmät olivat jo tutkimussuunnitelmassamme, mutta palautteen määrä yllätti meidät silti. Aineiston laajuuden vuoksi pystyimme toteamaan jotkut saadut vastaukset merkityksellisemmiksi kuin toiset, koska sama mielipide toistui useammassa palautteessa. Omana

havaintonamme aineistoa kerätessämme ja analysoidessamme huomasimme, että joissain tilanteissa työntekijöiden koulutuspohjalla tuntui olevan merkitystä lastensuojeluosaamiseen, esimerkiksi sosiaalialan opinnoilla.

Emme välttyneet vastoinkäymisiltä tutkimusta tehdessämme. Tarkoituksenamme oli saada konsultaatioapua Korso –Koivukylä –alueen johtavalta lastensuojelutyöntekijältä. Halusimme saada hänen näkemyksensä lastensuojeluilmoituksen tekojärjestykseen, joka oli muutenkin ollut epäselvä prosessimme aikana. Yritimme saada häneen yhteyden useaan otteeseen niin puhelimitse kuin sähköpostitse, mutta emme siinä onnistuneet. Jäimme miettimään, kuinka seurakunnan työntekijät saavat häneltä konsultaatiota, jos meidänkin oli häntä vaikea tavoittaa. Saadun aineiston perusteella tuntui siltä, että seurakunnan työntekijät luottivat kunnan työntekijän konsultaatioon, mutta lastensuojeluilmoituksen tekeminen venyisi aivan liian pitkäksi prosessiksi, jos yhteydensaaminen on hankalaa. On kuitenkin ymmärrettävää, että johtavalla sosiaalityöntekijällä on kiireellisempiäkin työtehtäviä, eikä sosiaalialan opiskelijoiden konsultaatiopyyntö ole ensisijainen.

Perehtyessämme Kirkkohallituksen ja Piispainkokouksen kantoihin lastensuojelusta, heidän selontekojensa ja ohjeidensa perusteella, huomasimme niiden olevan tarkkaan pohdittuja yleisellä tasolla, mutta kuinka ne toteutuvat käytännössä. On helppoa kirjata hienoja aatteita kuinka jokainen lapsi perheineen otetaan huomioon ja seurakunnan työskentelyssä lapsen suojelu on etusijalla. Kirkon työn arjessa se voi olla kuitenkin hankalaa toteuttaa. On hienoa, jos tähän pyritään, mutta kuinka laajasti seurakunnan työntekijät ovat tietoisia tästä. Kirkon osalta luotetaan lähimmäisen rakkauteen ja sen riittävyyteen lastensuojelullisissa asioissa, mutta pohdimme toimivatko kaikki kristityt sen mukaisesti. Mietimme myös sitä, onko seurakunnan työntekijöillä riittäviä resursseja puuttua lastensuojelullisiin asioihin perusteellisesti. Kirkon suurimpia valtteja lastensuojelun saralla ovat mielestämme ennaltaehkäisevä työskentely ja monen alueen nuoren kohtaaminen. Ongelmaksi muodostuu se, että kaikki seurakunnan työntekijät eivät välttämättä tiedosta toteuttavansa lastensuojelullista tehtävää.

Tutkimuksen tuloksista voi päätellä, että lastensuojeluasioita on alettu ajattelemaan seurakunnan työntekijöiden keskuudessa kehittämishankkeen aikana. Heidän ajattelutapansa lastensuojeluasioissa on perhelähtöinen ja ennaltaehkäisevä toisin kun lastensuojelulaki, joka on asian suhteen hyvin mustavalkoinen. Laki vaatii ensisijaisesti tekemään lastensuojeluilmoituksen huolen herätessä, mutta seurakunnan työntekijät suosivat yhteydenottoa vanhempiin ensimmäisenä vaihtoehtona. Me näemme tämän inhimillisempänä työskentelymuotona ja kannatamme seurakunnan perhelähtöistä otetta.

Mieltämme jäi askarruttamaan se, kuinka työstämämme lastensuojeluinfomateriaali otetaan jatkossa työvälineeksi ja kuinka sitä pystytään hyödyntämään. Haluaisimme tietää onko materiaalista pidemmän päälle hyötyä työyhteisölle. Mietimme voiko materiaali yhtenäistää seurakunnan työntekijöiden eritasoista tietoutta ja toimintatapoja. Pohdimme, että voisi olla mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta siitä kuinka materiaali on vuoden kuluttua otettu vastaan, mikä sen arvo on työvälineenä ja kokevatko työntekijät sen edelleen hyödylliseksi. Jatkotutkimuksena voisi tehdä myös selonteon siitä, soveltuisiko infomateriaali laajempaan levitykseen seurakunnissa, esimerkiksi koko Vantaan seurakuntayhtymässä. Uskomme, että työstämämme materiaali soveltuisi levitykseen pääsääntöisesti pienten muokkausten jälkeen. Olisikin mielenkiintoista tietää lähteekö materiaalimme leviämään tutkimuksemme jälkeen.

LÄHTEET

Alkoholilaki 1994/1143, 8.12.1994. Viitattu 11.1.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=alkoholilaki>

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes.

Hakala, Anu; Hakko, Virva & Viljanmaa, Hanna 2008. Lapsen uhmaikä ja kasvatus. Uhmaikäisen lapsen kasvatus ja vanhemmuuden tukeminen –perhenetti. Turun Ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Opinnäytetyö. Viitattu 25.1.2012

<http://terveysnetti.turkuamk.fi/perhenetti/uhmaika/kasvatusvastuu.html>

Himberg, Lea; Laakso, Juhani; Peltola, Ritva; Näättänen, Risto & Vidjeskog, Jan 2004. Kehittyvä ihminen. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Hynninen, Veera & Tuokko, Maura 2010. Kirkko lasta suojelemaan. Kyselytutkimus vuonna 2008 voimaan astuneen lastensuojelulain uudistuksen vaikutuksista seurakuntatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kauniaisten yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma + kirkonnuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus. Opinnäytetyö.

Kasvun kumppanit: Lasten hyvinvointia vahvistamassa 2011. Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 03.11.2011.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/ehkaiseva_lastensuojelu

Kirkkohallitus 2007. Kirkko ja lastensuojelutyö. Tausta-aineistoa varhaisesta tukemisesta ja lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille. Viitattu 15.10.2011. <http://www.evl.fi/KirkkojaLastensuojelutyo.pdf>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621. 12.5.1999. Viitattu 5.5.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 14.10.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Mahkonen, Sami 2003. Lastensuojeluilmoitus. Edita Publishing Oy.

Nurmijärven kunta i.a. Nuorten päihteiden käyttö ja laki. Viitattu 11.1.2012.
http://m.nurmijarvi.fi/vapaa-ai-ka_ja_kulttuuri/nuoret/nuoret_ja_paihteet/nuorten_paihteiden_kaytto_ja_laki

Ospina, Sonia 2004. Qualitative Research. Teoksessa Encyclopedia of Leadership (toim.) G. Goethals, G. Sorenson ja J. MacGregor. Viitattu 27.1.2012.
http://wagner.nyu.edu/leadership/publications/files/Qualitative_Research.pdf

Piispainkokouksen selonteko rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamisesta 2011. Viitattu 15.10.2011.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/SELONTEKO-RIPPISALAIUUUS-JA-%20LASTENSUOJELU.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/SELONTEKO-RIPPISALAIUUUS-JA-%20LASTENSUOJELU.pdf)

Pulli, Nelli 2010. Kasvatuskumppanuus seurakunnan lapsityössä. Työntekijöiden kokemuksia kasvatuskumppanuudesta Vartti-toiminnassa. Dia-konia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipiste. Opinnäytetyö.

Riparit 2012. Vantaan seurakuntien rippikoulut. Viitattu 13.2.2012.
<http://www.vantaanriparit.fi/>

Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämisprosessissa. Opas käytäntöihin. Helsinki: Stakes Viitattu 26.1.2012.

http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/2C41CB87-6134-4C94-8D1B-46CD906C3B33/0/Arviointiraportteja4_04.pdf

Sosiaaliportti 10.10. 2011. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 03.11.2011.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Mikä on rippikoulu? Viitattu 13.2.2012.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/0564A2B4BF1DA258C2257027002969F7?OpenDocument&lang=FI>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010. Rippileiri on nuoren kesän kohokohta. Viitattu 13.2.2012.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/53488E878E350E6DC225772D003156CA?OpenDocument&lang=FI>

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Terveys ja hyvinvoinnin laitos 2010. Varhainen puuttuminen (Varpu) – vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Viitattu

25.1.2012. <http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Varpu/index.htm>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uramo, Maija 2007. Lasta suojelemassa. Lastensuojelulain 25§:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen. Vantaa: Vantaan kaupungin paino.

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/32422_lastensuojelulaki_net.pdf

Vantaan kaupunki 2010. Vantaa alueittain 2010. Korson suuralue. Viitattu 5.1.2012.

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/73549_Korso_korjattu.pdf

Vesterinen, Kerttu 2006. Kun huoli herää lapsesta. Varhaisen puuttumisen toimintaohjeet Kannoksen kunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kauniaisten toimipaikka. Sosiaali- terveys ja kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Virtanen, Petri 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

LIITTEET

LIITE 1 Kirkko lasta suojelemassa –lastensuojeluinfomateriaalin koeversio.

Seurakunta suojelee lasta

Tietoa lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille

Mikä on ilmoitusvelvollisuus ja koskeeko se minua?

Lastensuojelulaissa seurakunnan palveluksessa ja luottamustoimessa olevat henkilöt velvoitetaan viipymättä ilmoittamaan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, mikäli epäily lastensuojelutarpeesta ilmenee. Ilmoitus tulee tehdä salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitus on välttämätön tehdä, jos työntekijä on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka huolenpidon ja hoidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käytös vaativat lastensuojelutarpeen selvittämistä.

(Lastensuojelulaki 25§.)

Eli jos olet seurakunnan virassa, koskee ilmoitusvelvollisuus myös sinua. Ainoastaan pappien rippisalaisuus on lastensuojelulaissa poikkeava tekijä. Toivomme, että tästä materiaalista saat kaikki kaipaamasi vastaukset lastensuojeluun liittyviin asioihin.

Rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittaminen

Jeesus antoi lapselle luovuttamattoman arvon ja asetti lapsen suurimmaksi taivasten valtakunnassa. Siten hän on vaikuttanut lapsen oikeuksien kehittämiseen länsimaissa.

Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia seurakunnan työntekijöitä, myös pappeja ja lehtoreita. Ainoa poikkeus lastensuojelulaissa säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen on kirkkolain rippisalaisuuspykälä, jonka mukaan yksityinen rippi ja sielunhoitoa koskeva tilanne menevät ilmoitusvelvollisuuden edelle.

Jos ripin tai sielunhoidollisen tilanteen aikana ilmenee tarve lastensuojelullisille toimille, on papin tai lehtorin ensin kehoitettava ripittäytyjää ilmoittamaan itse asiasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Jollei henkilö suostu tähän on papin tai lehtorin itse kerrottava asiasta ajoissa ja varovasti viranomaisille, paljastamatta kuitenkaan asianomaisen henkilöllisyyttä.

(Piispainkokouksen selonteko rippisalaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamisesta 2011.)

Milloin teen lastensuojeluilmoituksen?

Lastensuojeluilmoitus pitää tehdä, jos:

- ❖ lapsen hoitoa, kasvatusta tai huolenpitoa laiminlyödään
- ❖ lasta fyysisesti tai psyykkisesti pahoinpidellään
- ❖ perheessä on fyysistä väkivaltaa
- ❖ vanhempien päihteiden käyttö on runsasta
- ❖ lapsi itse kokeilee tai käyttää päihteitä
- ❖ vanhemmilla on vakavia mielenterveysongelmia
- ❖ lapsi syyllistyy rikokseen
- ❖ lapsi oireilee fyysisesti tai henkisesti (voimakkaat pelot, levottomuus yms.)
- ❖ lapsi on jätetty heitteille
- ❖ muu asia herättää huolen

Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla turvataan lapsen oikeus arvokkaaseen elämään ja mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin.

Korson srk:n nuorten kahvilan asiakkaille teetetystä kyselystä käy ilmi, että:

- Yli neljäsosa nuorista on ollut tekemisissä lastensuojelun kanssa.
- Yhdeksän kymmenestä tuntee jonkun, joka on ollut tekemisissä lastensuojelun kanssa.
- Seitsemän kymmenestä nuoresta voisi jutella ongelmistaan kirkon työntekijän kanssa.

Kuinka toimin huolen herätessä?

- ➔ Tee lastensuojeluilmoitus (puhelinnumerot sivulla 6)
- ➔ Ilmoita toimistasi lähimmälle esimiehelle ja kirkkoher-
ralle
- ➔ Ota yhteys lapsen/nuoren kotiin ja sovi mahdollinen
keskustelu aika

Entä jos huoli herää rippikoulussa?

- ➔ Tee lastensuojeluilmoitus (puhelinnumerot sivulla 6)
- ➔ Ilmoita toimistasi lähimmälle esimiehelle ja kirkkoher-
ralle
- ➔ Keskustele asiasta vetäjätiimin kanssa
- ➔ Keskustele asiasta nuoren kanssa ja varmista, että
hän saa tarvittavan tuen
- ➔ Turvaa parhaasi mukaan muiden kannalta leirin jatku-
minen normaalisti
- ➔ Ota yhteys nuoren kotiin ja sovi mahdollinen keskuste-
lu aika

Jos teen lastensuojeluilmoituksen, mitä sitten tapahtuu?

Lastensuojeluilmoitus ei automaattisesti tarkoita lapsen huostaanottoa vaan se merkitsee sosiaalityöntekijälle selvittämisvelvollisuutta.

Ensin selvitetään lastensuojelutarve ja useimmiten selvittää avohuollon tukitoimilla. Näitä ovat mm. lapsiperheiden kotipalvelut, tukihenkilöt ja -perheet, vertaisryhmätoiminta sekä lapsen terapiatoiminta. Avohuollon tukitoimena voidaan myös sijoittaa koko perhe- tai laitoshoitoon. Perhettä voidaan tukea myös loma- ja virkistystoiminnalla tai harrastusten ja perheen taloudellisella tukemisella.

Vain äärimmäisessä ja perustellussa tapauksessa lapset huostaan otetaan joko laitokseen tai sijaisperheeseen.

(Sosiaaliportti.fi 2011.)

LASTENSUOJELUILMOITUKSEN YHTEYSTIEDOT:

Ma-pe klo 12-13:

Puh. 09-83911 (Vantaan kaupungin vaihde)

➔ Kerro vaihteeseen, että haluat tehdä lastensuojeluilmoituksen.

Muina aikoina:

Puh. 09-8392 4005 (Sosiaali- ja kriisipäivystys)

Lastensuojelun infomateriaalin koeversio

1.6.2011

Opinnäytetyö

Ida Laapio & Suvi Sinervä

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Järvenpään toimipiste

LIITE 2: Saatekirje seurakunnan työntekijöille infomateriaaliin tutustumiseen

Arvoisa Korson seurakunnan työntekijä

Olemme Ida Laapio ja Suvi Sinervä Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja työstämme opinnäytetyötä seurakunnassanne. Opinnäytetyömme ideana on tuottaa teille lastensuojelua koskeva materiaali, jota voitte hyödyntää työssänne. Sen kehittämisessä tarvitsisimme teidän apuanne. Materiaalista keräämme kesän ja syksyn aikana palautetta, jonka perusteella teemme teille lopullisen version infomateriaalista.

Kirjeen mukana saatte koeversion infomateriaalista, jonka olemme työstäneet seurakunnassa tehdyn alkukartoituksen pohjalta. Toivomme, että tutustutte vihkoon sisältöön rippikoulun aikana vetäjätiimin ja isosten kesken, sekä hyödynnätte sitä tarvittaessa. Kirjatkaa huomionne ylös, myös itse vihkoon voi tehdä muistiinpanoja. Olemme suunnitelleet tekevämme ryhmähaastattelut kolmen leirin vetäjätiimin kanssa kesän aikana. Palautetta kerätään kaikilta kesän leireille osallistuneilta työntekijöiltä myös 1.9. rippileirien palautepäivässä. Toivomme, että tuotte mukanaan myös isosilta tulleet kehittämis ehdotukset yhteiseen palautepäivään.

Pohtikaa palautetta antaessanne ainakin näitä asioita:

- Mikä vihkossa on mielestänne toimivaa ja mikä ei?
- Puuttuuko siitä mielestänne jotain?
- Tahtoisitteko jostain aiheesta lisää tietoa?

Jos asian tiimoilta tulee kysyttävää, voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse:

suvi.sinerva@student.diak.fi

Kiitos yhteistyöstä ja mukavaa kesää!

Ida Laapio ja Suvi Sinervä

LIITE 3: Ryhmähaastattelujen haastatteluteemat

Haastattelurunko:

Millaista oli tutustua leirillä lastensuojelu materiaaliin?

Millaisen yleisvaikutelman sait materiaalista?

Minkä koit hyödylliseksi materiaalissa?

Oliko materiaalissa jotain mikä oli mielestänne tarpeetonta?

Opiteko materiaalista jotain uutta?

LIITE 4: Palautepäivän keskustelupohja työntekijöille

KESKUSTELKAA SEURAAVIEN KYSYMYSTEN POHJALTA JA
KIRJATKAA KESKEISIMMÄT ASIAT

1. Miten hyödyitte materiaalista?
2. Mitkä kolme asiaa olivat mielestänne toimivia materiaalissa?
3. Mitkä kolme asiaa eivät mielestänne toimineet materiaalissa?
4. Miten uskotte materiaalin soveltuvan työvälineeksi työssänne?
5. Mitä muuta nousi mieleen materiaalista?
6. Millaista palautetta haluaisitte antaa opinnäytetyön tekijöille?